

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון - [CC BY-NC-SA 2.5](#) אסור  
בשימוש מסחרי  
וספרי ויקיטקסט תחת רשיון [GNU Free Doc. License](#)  
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל'ר' פנחס ראובן שליט"א ולויקיטקסט על פ' הרמב"ם

# משנה מסכת ערלה (מ)

• [פרק א](#) • [פרק ב](#) • [פרק ג](#)

## [פרק א](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)  
[משנה ט](#)

## [פרק ב](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)  
[משנה ט](#) [משנה י](#) [משנה יא](#) [משנה יב](#) [משנה יג](#) [משנה יד](#) [משנה טו](#)  
[משנה טז](#) [משנה יז](#)

## [פרק ג](#)

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)  
[משנה ט](#)

[א](#)

[פרק](#)

## פרק א - משנה א

הנוטע לסִיג ולקורות, פֿטור מן הערלה. רבי יוסי אומר, אֶפְלוּ אָמַר הַפְּנִימִי לְמֵאֲכָל וְהַחִיצוֹן לְסִיג, הַפְּנִימִי חַיֵּב, וְהַחִיצוֹן פֿטור **[ב]** :

**ר"ע מברטנורה** הנוטע לסִיג. שִׁיחָהּ הָאֵילָן גָּדַר לְפָרֶם : וְלִקְוֹרוֹת. לְגַדֵּל עֲצִים לַעֲשׂוֹת מִהֶן קוֹרוֹת **[א]** לְבַנְּנָן, וְאֵין עֵקֶר נְטִיעָתוֹ לְאָכֵל הַפְּרוֹת : פֿטור מן הערלה. דְּכַתִּיב (ויקרא יט) וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מֵאֲכָל, אֵת שֶׁהוּא לְמֵאֲכָל חַיֵּב, לְסִיג וְלִקְוֹרוֹת וְלַעֲצִים פֿטור : הַפְּנִימִי לְמֵאֲכָל. נִתְּפוֹן שִׁיחֹר פְּנִימִי יִהְיֶה לְמֵאֲכָל וְיִחֹר הַחִיצוֹן לְסִיג, אִף עַל פִּי שֶׁהִפֵּל אֵילָן אַחַד, הַחִיצוֹן פֿטור. וְאֵין הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי : (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט** **[א]** בִּירוּשְׁלַמִּי כָּתַב לְסִיג לְקוֹרוֹת וְלַעֲצִים פֿטור, וְלֹא קִשְׂיָא, דְּקוֹרוֹת הֵינּוּ לְבַנְּנָן כְּפִירוּשׁ הַר"ב וְעֲצִים הֵינּוּ לְהַסְקָה : **[ב]** וְהַחִיצוֹן פֿטור. בִּירוּשְׁלַמִּי מְפָרֵשׁ טַעְמִיהָ, מִמִּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר לֹא יֵאָכֵל אֲנִי יוֹדְעִין שֶׁבְּעֵץ מֵאֲכָל הַפְּתוּב מְדַבֵּר, מֵהַתְּלֻמוּד לֹאמַר וּנְטַעְתֶּם כָּל עֵץ מֵאֲכָל, לֹאמַר לָךְ אֵת שֶׁהוּא לְמֵאֲכָל כְּגוֹן הַפְּנִימִי חַיֵּב, וְאֵת שֶׁהוּא לְסִיג כּוֹי כְּגוֹן הַחִיצוֹן פֿטור : (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** אומר הש"י ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו (ויקרא יט) ולפיכך כשנתכוין בנטיעתו לאכילה אז יתחייב בערלה אבל אם נתכוין בשעת נטיעת האילן שיהיה סייג או ליקח ממנו קורות או עצים אינו חייבת בערלה ורבי יוסי אומר שאפילו אילן עצמו אם היתה כונתו שיהיה אותו הצד הנוטה ממנו לרשות הרבים סייג לצד הנוטה ממנה לגנה ויתכוין גם כן שיהיה הצד הנוטה ממנו לפניו רצונו לומר לגנה למאכל שדין זה האילן נחלף והצד הפנימית נתחייב בערלה והצד החיצון פטור מן הערלה ואין הלכה כרבי יוסי : (רמב"ם)



## פרק א - משנה ב

עַת שְׁבָאוֹ אֲבוֹתֵינוּ לְאָרֶץ, מְצָאוּ נְטוּעֵי, פֿטור.

נָטְעוּ, אָף עַל פִּי שְׁלֵא כְּבָשׁוּ, חֵיב. הַנוֹטֵעַ  
לְרַבִּים, חֵיב. רַבֵּי יְהוּדָה פּוֹטֵר. הַנוֹטֵעַ בְּרִשׁוֹת  
הַרַבִּים, וְהַנְּכָרִי שֶׁנָּטַע, וְהַגְּזֵלָן שֶׁנָּטַע, וְהַנוֹטֵעַ  
בְּסַפִּינָה, וְהַעוֹלָה מֵאֱלִיו, חֵיב בְּעֶרְלָה :

**ר"ע מברטנורה ומצאו נטוע.** פטור. דכתוב (ויקרא יט) כי תבאו אל הארץ ונטעתם, פרט לנטעו עובדי כוכבים עד שלא באו לארץ: **נטעו.** בין ישראל בין עובדי כוכבים לאחר שבאו לארץ, אף על פי שלא כבשו ישראל את הארץ, חייב, דכתוב (שם) כל עץ בין נטעו ישראל בין נטעו עובד כוכבים: **הנוטע לרבים.** שנטע ברשותו לצרף רבים: **חייב.** דכתוב (שם) יהיה לכם ערלים, להביא הנטוע לרבים: **ורבי יהודה פוטר.** סבר ונטעתם נמי משמע לרבים, ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט. ורבנן סברי ונטעתם כל אחד לעצמו משמע. ואין הלכה כרבי יהודה: **והנוטע ברשות הרבים.** לצרף עצמו: **והעובד כוכבים שנטע.** בשדה של ישראל **ג:** **והגזלן.** שגזל קרקע ונטעה, ונתיאשו הבעלים ממנה: **והנוטע בספינה.** אף על פי שאינה נקובה, אם היא של חרס, לפי שאין כלי חרס עומד בפני השרשים **ד:** והן מפעפעין דרך החרס ויונקים מן הקרקע. אבל של עץ בעי נקיבה: **והעולה מאליו.** ודוקא במקום ישוב, אבל במקום יערים ומדברות לא: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט ג:** וכן כתב הר"מ, ענינו שנטע לישראל בשכירות או בחנם, אבל אם נטע הנכרי לעצמו וקנה ממנו הישראל אחר כך, אינו חייב בערלה. עד כאן. ואם כן מה שכתב הר"ב בתחלת המשנה בין נטעו נכרי הינו נמי דוקא כשנטעו לישראל. מיהו בסוף פרק ג' מפרש דנכרי הנוטע לעצמו נמי נוהג ערלה, וכן בפרוש הר"ש, ואף הר"מ בחבורו חזר בו וכתב דנכרי הנוטע לעצמו חייב בערלה. ועין עוד: **ד:** כלומר אף על פי שבפני הזרעים עומד ובעי נקיבה, והינו דבמשנה ב' פרק ב' דחלה מפרש בספינה נקובה, ולא מחלק בין עץ לחרס: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם אע"פ שלא כבשו.** ענינו אע"פ שלא כבשו כל הארץ:

ואמרם הנוטע לרבים. ענינו שיהא אדם נוטע אילנות בתוך שלו ולא לעצמו אלא כונתו שיאכלוה בני אדם כולם וכאלו הפקיר אותו הפרי הצומח באותו אילן שנטע ורבי יהודה אומר כי מה שאמר הש"י ונטעתם משמע בין ליחיד בין לרבים שאילו אמר ונטעתם כל עץ מאכל ולא אמר דבר אחר היינו אומרים כי הנוטע לרבים חייב אבל כשאמר יהיה לכם ערלים משמע שאינו חייב אלא הנוטע לעצמו ולפי שהוא אמר ונטעתם משמע בין ליחיד בין לרבים לכם בין ליחיד בין לרבים והוא רבוי אחר רבוי ואין רבוי אחר רבוי

אלא למעט א"כ הוא למעט הנוטע לרבים וחכמים אומרים כי אמר לכם הוא אזהרה ואין כוונתנו בזה החבור לפרש סדרי ההקש והסברא ודרכיו כדי שתתלה נפשך בהבנת רבוי אחר רבוי ומיעוט אחר מיעוט וזולתם אבל אזכור מה שאזכור מזה המין בזה החבור זכירה פשוטה בלבד בלי ראייה אחרת :

**והעולה מאליו.** הוא האילן הצומח מאליו שלא נטעו שום אדם ובתנאי שיהיה צומח ברשות היחיד אבל עולה מאליו לרשות הרבים [צ"ל ברשות הרבים] אינו חייב בערלה ועל זה אמרו בספרא ונטעתם פרט לעולה מאליו וכן אמרו בפירוש בתוספתא העולה מאליו לרבים פטור מן הערלה :

ואמרו **נכרי שנטע.** ענינו שנטע לישראל בשכירות או בחנם שרצה לטרוח בשבילו מעצמו אבל אם נוטע הנכרי לעצמו וקנה ממנו הישראל אחר כן אינו חייב בערלה ואין הלכה כרבי יהודה : (רמב"ם)



## פרק א - משנה ג

אֵילָן שֶׁנֶּעְקַר וְהִסָּלַע עִמּוֹ, שֶׁטָפוּ נֶהָר וְהִסָּלַע עִמּוֹ, אִם יָכוֹל לְחִיּוֹת, פְּטוּר, וְאִם לֹא, חֵיֵב. נֶעְקַר הַסָּלַע מִצְדּוֹ **{ה}**, או שֶׁזָּעְזְעוּהוּ הַמַּחְרֵשָׁה, או שֶׁזָּעְזְעוּ וַעֲשָׂאוּ כְּעֵפֶר **{ו}**, אִם יָכוֹל לְחִיּוֹת, פְּטוּר, וְאִם לֹא, חֵיֵב :

**ר"ע מברטנורה** אֵילָן שֶׁנֶּעְקַר. שֶׁעֲקַרְתּוֹ הָרוּחַ או שֶׁטָפוּ נֶהָר וְהוֹלִיכוּ לְמָקוֹם אֲחֵר : וְהִסָּלַע עִמּוֹ. הָעֵפֶר שֶׁסָּבִיב הַשָּׂרְשִׁים קְרוּי סָלַע, לְפִי שֶׁהוּא נֶעֱשֶׂה שֶׁם קָשָׁה כְּסָלַע. וְקָאָמַר שֶׁאִם הָיָה אוֹתוֹ עֵפֶר עִמּוֹ וְהוֹסִיף עָלָיו עֵפֶר וְנִשְׂרַשׁ שָׁם בְּאֶרֶץ, רוּאִים, אִם יָכוֹל לְחִיּוֹת מִן הָעֵפֶר שָׁבָא עִמּוֹ בְּלֹא תוֹסֶפֶת עֵפֶר אֲחֵר, [מ"ג] הוּא כְּנֻטוּעַ בְּמָקוֹמוֹ הָרִאשׁוֹן וּפְטוּר מִן הָעֵרְלָה,

וְאִם לֹא, הָרִי הוּא כְּאֵילָן הָעוֹלָה מֵאֵלָיו וְחֵיב: זַעֲזַעְתּוּ הַמַּחְרֵשָׁה.  
וְנִתְפָּזַר מִמֶּנּוּ הָעֵפֶר וְנִתְגַּלּוּ הַשָּׂרְשִׁים: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט {ה}** **מצדו**. פֵּרוּשׁ עַל יְדֵי רוּחַ אוֹ נֶהָר דּוֹמְמָא דְרִישָׁא: **{ו}** **כְּעֵפֶר**.  
שֵׁינַעְנַע הָאֵילָן עֲצָמוּ וַיַּעֲלֶה אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ, אֲבָל לֹא יִפְרִישְׁנוּ מִן הָאָרֶץ וְאַחַר  
כִּד יִתֵּן הָעֵפֶר סְבִיבָיו. הַר"מ. וְלָכֵן הִגְרָסָא בְּעֵפֶר בְּבִי"ת: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** העפר המתעבה על עיקר האילן קורין אותו סלע והם קראו זה השם  
לפי שהעפר הקשה היוצא אחר שמעמיק אדם לחפור נקרא סלע אצלם  
וממנהג האילנות שימשכו שרשיהם בארץ הרבה ויתעבה עליהם העפר עד  
שיהיה סביב האילן כמו האבן אפילו אחר עקירתו אומר בכאן שאם נעקר  
האילן באותו העפר הנקרא סלע ועמד במקום אחר אם יש באותו עפר כדי  
שיכול לחיות בו שאינו חייב בערלה לפי שלא נחשב זה נטיעה שניה אבל  
נחשוב אותו כאלו לא נעקרו:

**שזעזעתו המחרישה**. כלומר אם נענע אותו הברזל שחורשין בו:

**זַעֲזַעוּ וְעִשְׂאוּ בַעֲפֹר**. פִּי שֵׁינַעְנַע הָאֵילָן עֲצָמוּ וַיַּעֲלֶה אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ אֲבָל לֹא  
יִפְרִישְׁנוּ מִן הָאָרֶץ וְאַחַר כֵּן יִתֵּן הָעֵפֶר סְבִיבָיו כְּדִי שִׁירְחִיב מְקוֹם הָאֵילָן עֲצָמוּ  
וַיַּעֲלֶה אִם הוּא בַעֲנִין שְׂיֻכַּל לַחַיּוֹת וְלֹא יִפְסִיד אִפִּי לֹא נִתֵּן עָלָיו עֵפֶר אִינוּ  
חֵיב בַּעֲרֵלָה: (רמב"ם)



---

## פּרָק א - מִשְׁנֵה ד

אֵילָן שֶׁנֶּעְקַר **{ז}** וְנִשְׁתַּיֵּר בּוֹ שָׂרֵשׁ, פָּטוּר. וְכַמָּה  
יְהֵא הַשָּׂרֵשׁ, רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי  
אֶלְעָזָר בֶּן יְהוּדָה אִישׁ בִּרְתוּתָא, כְּמַחֵט שֶׁל  
מִתּוֹן:

**ר"ע מברטנורה** וְנִשְׁתַּיֵּר בּוֹ שְׂרֵשׁ. מְחַבֵּר לְקַרְקַע שְׁלֵא נֶעְקַר: כְּמַחֲט שֶׁל מִתּוֹחַ. גְּרָסִינּוּ, כְּלוּמַר שְׁעוֹר עָבִי הַשְּׂרֵשׁ כְּמַחֲט שֶׁהָאוֹרְגִים מוֹתְחִים בּוֹ **{ח}** הַבְּגָד אַחַר שֶׁאֲרָגוּהוּ, לְהַפְשִׁיטוֹ וּלְהַרְחִיבוֹ: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט** **{ז}** אֵילָן שֶׁנֶּעְקַר. מִהֶעֱפָר שֶׁסָּבִיבּוֹ: **{ח}** וְזֶה לְשׁוֹן הָעָרוּד. הָאוֹרְגִים יֵשׁ לָהֶם עֵץ אֲרָד בְּרוּחַב הַיְרִיעָה, וּבְרֵאשֵׁי שְׁנֵי מַחֲטִין שְׁבוּרִין, וְנוֹעְצִים בְּרוּחַב הַיְרִיעָה מִפָּאן וּמִפָּאן כְּדִי לְמַשְׁכָּה וּלְמַתְחָה, וּמִכְּלֵי הָאוֹרְגִים הוּא: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** אצל האורגים קנה או עץ בשתי קצותיו שני ברזלים ארוכים ויש לכל אחד מהם כמו שנים דקים כמחט ומותחין בו רוחב הבגד כשאוורגין אותו נקרא כל שן מאותם השנים שהם כמו מחטין מחט של מיתון ויש שגורסין מיתוח והוא לשון צח יותר ונאות לענין וענין מיתוח הוא מגזרת וימתחם כאהל לשבת (ישעיה מ) ויש לי בפירוש זו המלה פירוש אחר עוד אבארנה בפרק שלשה עשר מכלים ומאמר רשבי"ג אין שום חולק עליו: (רמב"ם)



## פ ר ק א - משנה ה

אֵילָן שֶׁנֶּעְקַר וּבוֹ בְּרִכָּה, וְהוּא חֲיָה מִמְּנָה, חֲזָרָה הַזְּקֵנָה לְהִיּוֹת כְּבִרְכָּה. הַבְּרִיכָה שָׁנָה אַחַר שָׁנָה **{י}**, וְנִפְסְקָה, מוֹנָה מִשְׁעָה שֶׁנִּפְסְקָה. סְפוּק הַגִּפְנִים, וְסְפוּק עַל גְּבִי סְפוּק, אֵף עַל פִּי שֶׁהַבְּרִיכּוֹן בְּאֲרָץ **{יב}**, מֵתֵר. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, מְקוּם שֶׁכַּחַה יָפָה, מֵתֵר, וּמְקוּם שֶׁכַּחַה רָע, אָסוּר. וְכֵן בְּרִכָּה שֶׁנִּפְסְקָה וְהִיא מְלֵאָה פְרוֹת, אִם הוֹסִיף בְּמֵאֵתִים, אָסוּר:

**ר"ע מברטנורה** וּבוֹ בְּרִכָּה. מִנְהַג עוֹבְדֵי אֲדָמָה שֶׁחוֹפְרִים גָּמָא וְלוֹקְחִים יְחוּר אֶחָד מִן הָאֵילָן וְטוֹמְנִין אוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ גָּמָא וְיוֹצֵא שְׂרֵשׁ **{ט}** הַיְחוּר

מצד אחר ונעשה שם אילן, וראש היחור נשאר מחבר באילן, ואין דין ערלה נוהג בו בעודו מחבר לאילן ויונק ממנו, אף על פי שהוא יונק גם מן הקרקע. ואם נעקר אילן הזקן מן הקרקע ונמצא שכל חיותו ויניקתו עתה מן הברכה, חזרה הזקנה להיות בברכה. ושניהם, הזקנה והברכה הוו כאלו נטעו עתה, ומונים להם שלש שנים משעה שנעקר האילן: **הבריכה שנה אחר שנה**. לאחר שהגדילה ברכה ראשונה לקח ממנו יחור והבריכו בארץ, וכן עשה כמה פעמים זה אחר זה: **מונה**. לכלן שני ערלה משנפסקה הברכה הראשונה מן האילן: **ספוק גפנים**. דרך עובדי אדמה שלוקחים זמורה ארבה מגפן זו ומושכים אותה לגפן שבצדה ומרכיבין הזמורה בגפן, וזהו הנקרא ספוק **[יא]**, ופטור מן הערלה. והא דתנו אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב חייב בערלה, התם מירי כשחתך הזמורה מן הגפן או היחור מן האילן, ואחר כך הבריכו או הרכיבו: **מקום שכחה יפה מתר**. אם הזמורה שהבריכו בגפן כחה יפה ויונקה מן הגפן אשר ממנה לקחה **[יג]**, מתר ופטורה מן הערלה. ואם כחה רע חייבת בערלה. ואין הלכה כרבי מאיר: **והיא מלאה פרות**. אם תלשן מיד, הן מתרין מפני שגדלו בהתר. ואם הניחו באילן וגדלו לאחר שנפסקה ואין בפרות שגדלו כבר מאתים לבטל התוספת, אסור, דערלה אוסרת עד מאתים. והוא הדין באילן זקן שנעקר ובו פרות, וחרז ושתלו: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט [ט]** הרא"ש בשם הר"ש בסוף פרק קמא דקדושין כתב, ויוצא ראש היחור: **[י]** **שנה אחר שנה**. פרושא דרישא הוא. הר"מ: **[יא]** כלשון הרפכה באילן כו', ושיך לשון ספוק בדבר הקצר כשמחבר בו דבר אחר להאריכו, כדתנו בפרק לולב הגזול ספקו בחוט. הר"ש. וספקה בחבל דפרק ו' דכלאים: **[יב]** **אף על פי כו'**. שהבריך הספוק הזה בארץ וטמנו בעפר, דאיכא למיחש שמא השריש בארץ קדם שנאחז בזקנה, אפלו הכי מתר, כדמפרש בירושלמי דשרשין אין בהם ממש, כלומר ואפלו אם תמצי לומר בעלמא דאין זקנה מתרת ילדה הנטועה מקדם שספקה אחר כך בזקנה (כמא דאמר אחד בירושלמי) הכא שרי אפלו השרישה קדם, דאין ממש בגרופית זו שספק. הר"ש: **[יג]** ומפרש בירושלמי דתנא קמא נמי סבירא ליה דאזלינו בתר ויניקתו ואם אינו יונק מפח הזקנה דאסור. ונוכל לעמד על זה בעליון, שכשהיא יונקת מן הזקנה הופכת עליה שלא יעמדו כנגד העליון של האב, ואם לאו הופכת עליה כלפי עלי הזקנה. וסימן לדבר דאכיל מחבריה מתבייש להסתכל בו. וכי פליגי בנשרו העליון, וליכא למיקם עליה דמילתא מפח העליון. הר"ש: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** כשלוקחין ענפי האילן ומותחין אותם בקרקע וטומנין אותן בעפר אותם הענפים מוציאים פרי בלי ספק ויש להם שרשים בארץ ועקרים דבקים באילן הראשון אותם הענפים שהשרישו בארץ נקראין בריכה והאילן הראשון נקרא זקנה ואמרו בכאן שאם נעקר האילן והוא גדל ומושך לחלוחית מאותם הענפים היוצאים ממנה הטמונים בארץ נמצא

שחזר האילן עצמו כאילו הוא בריכה וחזרו הענפים שהיו בריכה כאילו הם האילן העקרי וזהו אמרם חזרה זקנה להיות כבריכה והוא יגיד ויאמר במאמר השני דין הבריכה עם הזקנה איך הוא ואמרו הבריכה שנה אחר שנה ונפסקה ענינו שאם טמן מענפי האילן בארץ בזו השנה וצמחה ולשנה השניה לקח אלו הענפים שצמחו בשנה ראשונה וטמנם בארץ ועשה כן שנה אחר שנה כל מה שיצמחו באותן ענפים כלם הדבקים קצתם בקצתם אינן חייבין בערלה לפי שעקרים דבקים באילן הזקן ואם נפסקו הענפים ונכרתו עקריהם מן האילן הזקן מונה משעה שנפסקו וכל אילו הבריכות חייבות בערלה :

**ספוק גפנים וספוק על גבי ספוק.** הוא שיקח אדם ענף מזו הגפן וימתח אותו עד שיגיע בגפן אחרת וירכיב קצתו בה אפילו הטמינו בארץ ר"ל אפי' לקח הענף וטמנו בארץ וספוק על גבי ספוק הוא שירכיב קצת ענף זה האילן בזה האילן האחר וקצת ענף זה האילן בזה האילן וכל זה הענין פטור מן הערלה ואמר בספרי ונטעתם פרט למבריך ולמרכיב ולעולה מאליו מכאן אמר ספוק הגפנים ספוק על גבי ספוק אף על פי שהבריכן בארץ מותר וזו ההברכה וההרכבה שזכר בסיפרא שאין חייבים בערלה היא אותה שהמשיל בו והוא שיבריך האילן עקרו קיים עומד בארץ לא נעקר או ימתח ענף מאילן זה ויטע קצתו באילן אחר ועקרו קיים באילן הראשון אבל אם פסק ענף והרכיבו באילן או הטמינו בארץ הרי זה חייב בערלה וזו ההרכבה וההברכה הם שרמז להם באמרם אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב ואתה שמור אלו העקרים ולא תשתבש בהם ותחשוב שהם זה הפך זה כשתראה לשם שנטע ומרכיב ומבריך חייבים בערלה ובסיפרא ביארו כי מבריך ומרכיב אינו חייב בערלה והם שני מינין מן ההרכבה ושני מינין מן ההברכות כמו שבארתי לך :

ואמר ר' מאיר. כי זה הענף שהרכיבו קצתו אם יש בו לחלוחית הרבה והרכיבו באילן אחר ולא נתחזקה כחה הרבה לפי שאותו האילן (ממנה היה הענף שהרכיב) היה כחו רע וחלוש ואותו אילן שהרכיב בו יפה וחזק שהיא חייבת בערלה ואין הלכה כרבי מאיר :

ואמרו **וכן בריכה שנפסקה.** חוזר על מאמרם בתחלת ההלכה מונה משעה שנפסקה וכבר בארנו שהפירות שהם בבריכה אינן חייבות בערלה כל זמן



שעקרי הענפים דבוקים באילן הראשון ר"ל הזקנה ואם יש בהם פירות ונפסקו עקרי הענפים מן הזקנה שיהיו חייבים בדיני הערלה בזמן העתיד כמו שאמר מונה משעה שנפסקה ויהיה מותר לאכול אותם פירות לאלתר לפי שהם גדלו בהיתר ואם הניח הפירות כדי שיגדילו אחר שנפסקה כשיעור אחד ממאתים שהוא שיעור איסור הערלה כמו שיתבאר נאסרו כל אותם הפירות ונעשו ערלה וידיעת שיעור תוספת אלו הפירות כמו שבארנו בפרק חמישי מכלאים (מ"ו) : (רמב"ם)



## פרק א - משנה ו

נְטִיעָה שֶׁל עֵרְלָה וְשֶׁל כֹּלְאֵי הַכֶּרֶם שְׁנֵתְעָרְבוּ בְּנְטִיעוֹת, הֲרִי זֶה לֹא יִלְקֹט. וְאִם לָקַט, יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמְאֵתַיִם, וּבְלֶבֶד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לְלָקֹט. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אִף יִתְכַּוֵּן לְלָקֹט וַיַּעֲלֶה בְּאֶחָד וּמְאֵתַיִם :

**ר"ע מברטנורה** שְׁנֵתְעָרְבָה בְּנְטִיעוֹת. שֶׁל הַתֵּר, וְאֵינוֹ מִפִּיר הַנְּטִיעָה שֶׁל עֵרְלָה: וְשֶׁל כֹּלְאֵי הַכֶּרֶם. כְּגוֹן שֶׁהַעֲבִיר עָצִץ נְקוּב תַּחַת גֶּפֶן אַחַת וְנֶאֱסְרָה **{יד}**, וְאֵינוֹ מִכִּירָה בֵּין שְׁאָר גִּפְנִים: הֲרִי זֶה לֹא יִלְקֹט. דְּכִיּוֹן שֶׁאֵינוֹ מִפִּיר אוֹתָהּ שֶׁל אֶסוּר כֶּלֶן אֶסוּרוֹת: אִף יִתְכַּוֵּן וַיִּלְקֹט. דְּחֻזְקָה אֵין אָדָם אוֹסֵר כְּרָמוֹ בְּנְטִיעָה אַחַת **{טו}**, וְלֹא חִישִׁינָן דְּלִמָּא אֲתֵי לְעָרְבַּ הַנְּטִיעָה לְכַתְּחִלָּה. וְאִף עַל גַּב דְּבַעֲלָמָא אֵין מְבַטְלִין אֶסוּר לְכַתְּחִלָּה **{טז}**, הֲכָא מְלִתָּא דְּלֹא שְׂכִיחָא הִיא וְלֹא גְזוּר. וְאֵין הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט** **{יד}** וּבְסוּף פֶּרֶק ז' דְּכֹלְאֵיִם פֶּרְשֵׁתִי דְּלֹא נֶאֱסְרוּ הַגִּפְנִים אֶלָּא אִם כֵּן הִנִּיחַ הַעֲצִץ בְּקֶרְקַע: **{טו}** גְּמָרָא גְטִין דִּף נִיד, וּפְרִשׁ רִשִׁי אֵין לָךְ אָדָם נוֹטֵעַ עֵרְלָה בֵּין שְׁאָר נְטִיעוֹת בְּלֹא סִימָן וְאוֹסֵר כְּרָמוֹ בְּשִׁבִיל נְטִיעָה אַחַת, וְכִיּוֹן דְּלֹא שְׂכִיחָא לֹא הִחְמִירוּ בָּהּ רַבָּנָן: **{טז}** כְּלוּמַר וְטַעֲמָא דְּשִׁמְא לְכַתְּחִלָּה יַעֲרַב אֶסוּר בְּהִתֵּר בְּכַדִּי שְׁיִתְבַּטַּל, וְהֲכָא נְמִי נִיחוּשׁ: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** עוד יתבאר לך בפרק של אחר זה כי הערלה וכלאי הכרם עולין באחד ומאתים וזהו כי כשנפל מאחד מהם חלק במאתים חלקים שמותר לאכול הכל כמו שיתבאר ואם נפל חלק מהם בפחות ממאתים חלקים נאסר הכל על כן כשיתערב זו הנטיעה האסורה בכלל נטיעות כשרות אפילו היו אלף אסור ללקוט מהם שום דבר לכתחלה לפי שאינו יודע אם מן הפרי המותר לקט אם מן האיסורים ואם לקט דבר מאותן הנטיעות דין אותו הפרי הנלקט מהן אם נתערב ממנו חלק באחד ומאתים חלקים מפירות אחרות מותרות הכל מותר לאכילה ואמר בכלאי הכרם נטיעה בגמרא תקנו ערוגה וכאילו אמר נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות וערוגה של כלאי הכרם שנתערבה בערוגות לפי שכלאי הכרם הם ירק או מיני תבואה או מיני זרעים שנזרעו בכרם אבל אילך לא \*ואין הלכה כרבי יוסי : (רמב"ם)



## פרק א - משנה ז

הָעֵלִים, וְהַלּוּלָבִים **{ז}**, וּמֵי גִפְנִים, וּסְמִדָּר, מִתָּרִים בְּעֶרְלָה וּבְרִבְעֵי וּבִנְזִיר, וְאֲסוּרִים בְּאֲשֶׁרָה. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר, הַסְּמִדָּר אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פָּרִי. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אֹמֵר, הַמַּעְמִיד **{כ}** בְּשָׂרָף הָעֶרְלָה, אָסוּר. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שְׂמַעְתִּי בְּפִרוּשׁ, שֶׁהַמַּעְמִיד בְּשָׂרָף הָעֵלִים וּבְשָׂרָף הָעֶקְרִים, מִתָּר **{כא}**, בְּשָׂרָף הַפְּגִים, אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵם פָּרִי :

**ר"ע מברטנורה** וּמֵי גִפְנִים. הַמֵּים הַיּוֹצְאִים מִן הַגִּפְנִים כְּשִׁחֲוֹתְכִים אוֹתָם אוֹ אֶת הַזְּמוּרוֹת בִּימֵי נִיסָן : הַסְּמִדָּר. הוּא הַפֶּרֶחַ שֶׁמִּמֶּנּוּ יֵצֵא הַבֶּסֶר. אֲבָל הַבֶּסֶר עֲצָמוֹ הַכֹּל מוֹדִים שֶׁהוּא פָּרִי **{יח}** : מִתָּרִים בְּעֶרְלָה. דְּכַתִּיב (ויקרא ט) וְעֶרְלָתָם עָרְלָתוֹ אֶת פְּרִיו, וְהֵנִי לָאוּ פָּרִי נִינְהוּ : וּבְרִבְעֵי. נֶאֱכָלִין בְּשֵׁנָה רְבִיעִית חוּץ לִירוּשָׁלַיִם בְּלֹא פְדִיוֹן, דִּיהִיָּה כָּל פְּרִיו קֹדֶשׁ הַלּוּלָבִים כְּתִיב (שם), וְהֵנִי לֹא הוּי פָּרִי : וּבִנְזִיר. מִתָּר הַנְּזִיר לְאֶכְלָם, דְּבִנְזִיר כְּתִיב (במדבר ו) לֹא יֹאכַל, וְהֵנִי לָאוּ בְּנֵי אֶכְלָה נִינְהוּ : וְאֲסוּרִים בְּאֲשֶׁרָה. דְּכַתִּיב

(דברים יג) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם, ואשרה הוא אילן הנעבד  
**[יט]**: המעמיד בשרף הערלה. המעמיד גבינה בשרף הנוטף מעצי ערלה:  
שרף. גומ"א בלע"ז. וסבר רבי אליעזר דשרף הוי פרי, בין באילן העושה  
פרות, בין באילן שאינו עושה פרות. ואין הלכה כרבי יוסי ולא כרבי  
אליעזר: בשרף הפגים. שרף הנוטף מן הפרות שלא בשלו כל צרכן.  
והלכה כרבי יהושע: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט [יז] והלולבים.** ענפים הרכים היוצאים בראשי הבדים הקשים,  
והם רכים מאד. הר"מ: **[יח]** ולא קשה על מה שכתבתי במשנה ה' פרק ה'  
דמעשר שני דבסר נמי נקנה במתנה, ואף על גב דאין נטע רבעי נתן במתנה  
כדאיתא התם, דמכל מקום דין נטע רבעי יש לו, אלא משום שלא הגיע עדן  
לעונתו נתן במתנה (ועין שם בתוספות יום טוב): **[יט]** ועין עוד משנה ז' פרק ג'  
דעבודה זרה, ועין ריש פרק ג' דסכה: **[כ]** מעמיד. פרושו שמקפיא החלב  
ועושה ממנו גבינה, כמו וכגבינה תקפיאני [איוב י]. הר"מ: **[כא]** מתר. לכאורה  
נראה דלא אמר רבי יהושע דשרף עלים ועקרים מתר אלא באילן העושה  
פרות, דביה איירי כאמרו בשרף פגים. אבל באינו עושה פרות מודה דקטפו  
זהו פרו, וכן מורה בפרוש הר"מ משנה ו' פרק ז' דשבועית. אמנם בחבורו  
משמע שאין לחלק. ועין עוד תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** לולבים הם הענפים הרכים היוצאים בראשי הבדים הקשים והם  
רכים מאד ומי גפנים המים היוצאים מן הגפנים כשפוצעין וחותרין הגפן  
או הזמורות בימי ניסן וסמדר הוא הפרח שממנו יהיה הפרי אבל בבוסר  
אין חולק שהוא אסור והש"י אמר וערלתם ערלתו את פרו (ויקרא יט) ואמר  
בספרא פרו פרט לעלים ולולבים ולמי גפנים וסמדר:

ואמר וברבעי רוצה בו שמותר לאכול כל אלו הדברים מנטע רבעי בלא פדיון  
לפי שהשם אמר בו יהיה כל פרו קדש הלולים לה' (שם) ואלו אינם פרי:

ואמרו ובנזיר ענינו שמותר לנזיר לאכלם מן הגפן לפי שהש"י אמר (במדבר ו)  
מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל ואלו אינם מאכל:

וכולם הם אסורות בהנאה כשהם מאשרה והאשרה הוא אילן נעבד כמו  
שנבאר בע"ז למאמר ה' (דברים יג) ולא ידבק בידך מאומה מן החרם וגו':

שרף הערלה הוא השרף היוצא מן האילנות ועודן ערלה וכבר פירשנו פעמים  
בזה הסדר (שביעית פ"ד מ"ה ופ"ז מ"ז) כי פגים הם הפרי שאינו מבושל והרבה  
בני אדם מעמידין החלב בדבר לבן כמו חלב שהוא שותת ויוצא מעוקצי  
הפגים קודם בישולם ועליו אמר שרף הפגים ומעמיד פירושו שמקפיא  
החלב ועושה ממנו גבינה כמו וכגבינה תקפיאני (איוב י) והלכה כר' יהושע  
ואין הלכה כר' יוסי: (רמב"ם)



## פרק א - משנה ח

עֲנֻקוֹלוֹת, וְהַחֲרָצִנִּים, וְהַזְּגִים, וְהַתְּמָד  
שְׁלָהֶם, קְלָפֵי רְמוֹן וְהַיָּץ שְׁלוֹ, קְלָפֵי אֶגּוֹזִים,  
וְהַגְּרֵעִינִים, אֲסוּרִים בְּעֶרְלָה, וּבְאִשְׁרָה, וּבְנִזִּיר  
(כב), וּמִתְרִין בְּרַבְעֵי. וְהַנוֹבְלוֹת, כֻּלָּן אֲסוּרוֹת:

**ר"ע מברטנורה עֲנֻקוֹלוֹת.** לְשׁוֹן נוֹטְרִיקוֹן, עֲנָבִים דְּלִקּוֹ תַלְתָּ. כְּלוּמַר  
שְׁלִקּוֹ קִדְּם שְׁהִבִּיאוּ שְׁלִישׁ בְּשׁוּלָן: **הַחֲרָצִנִּים.** גְּרֵעִינִים שְׁבִתוּדָה הַעֲנָבִים:  
**וְהַזְּגִים.** הַקְּלָפוֹת שְׁבַחוּץ: **וְהַתְּמָד.** שְׁנֵתָן מֵיָם עַל גְּבֵי שְׁמָרִים אוֹ עַל גְּבֵי  
הַחֲרָצִנִּים וְהַזְּגִין, וַיֵּשׁ בָּהֶם טַעַם יֵין: **וְהַיָּץ שְׁלָהֶן.** פָּרַח שְׁעַל גְּבֵי הַפְּטָמָא:  
**וְהַגְּרֵעִינִין.** גָּרְעִין שֶׁל כָּל פְּרִי, כְּגוֹן הַגְּרֵעִינִים הַנִּמְצָאִים בְּתוֹדָה הַתְּמָרִים  
וְהַזִּיתִים וְהָאֶפְרֹסְקִים, וְכִיּוֹצָא בָהֶן: **אֲסוּרִים בְּעֶרְלָה.** דְּכַתִּיב (ויקרא יט)  
אֶת פְּרִיו, אֶת הַטָּפֶל לְפָרְיוֹ: **וּמִתְרִים בְּרַבְעֵי.** שְׁנֵטַע רַבְעֵי אֵינוֹ אֲסוּר  
בְּהִנְאָה, אֲלָא נֶאֱכָל לְבַעֲלִים בִּירוּשָׁלַיִם כְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי. וְאִין מִתְקַדֵּשׁ  
בְּקִדְּשֵׁת מַעֲשֵׂר שְׁנִי אֲלָא דְּבַר הָרְאוּי לְאֲכִילָה (כג): **נוֹבְלוֹת.** פְּרוֹת  
הַנוֹשְׁרִים מִן הָאֵילָן קִדְּם גָּמַר בְּשׁוּלָן: **כֻּלָּן אֲסוּרוֹת.** בֵּין בְּעֶרְלָה בֵּין  
בְּרַבְעֵי בֵּין בְּאִשְׁרָה בֵּין בְּנִזִּיר: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט (כב) וּבְאִשְׁרָה וּבְנִזִּיר.** בְּאִשְׁרָה מִדְּכַתִּיב (דברים יג) וְלֹא יִדְּבַק בְּיָדְךָ  
מֵאוּמָה מִן הַחֲרָם. וּבְנִזִּיר מִדְּכַתִּיב (במדבר ו) מִחֲרָצִנִּים וְעַד זֶג לֹא יֵאָכֵל, וְאוּמָר  
(שם) חֲמֵץ יֵין וְחֲמֵץ שֶׁכֶר וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים כּוּי: (כג) וּרַבְעֵי אֵינֶינָם לְמַעֲשֵׂר  
שְׁנִי. וְכֵן כָּתַב הַר"מ. וּבְמִתְנִיתִין דְּלַעִיל כְּתִבּוּ דְּהֵינִי לָאוּ פְּרִי נִינְהוּ, הֵינּוּ טַעַמָא  
מִשׁוּם דְּלַעִיל בְּעֶרְלָה נִמְי מִתְרִים מֵהָאֵי טַעַמָא דְּלָאוּ פְּרִי נִינְהוּ, וּרַבְעֵי  
מִהָעֶרְלָה הוּא בָּא שְׁכָן בְּמִשְׁנָה גִי פָּרַק בִּי קָרִי לֵה תִנְא עֶרְלָה לְנִטַע רַבְעֵי מִשׁוּם  
דְּמַעֲרָלָה הוּא בָּא, הַלְּכָךְ נִיחָא לְהוּ לְפָרוּשֵׁי לַעִיל טַעַמָא דְּשִׁיזָה גְּבֵי עֶרְלָה, אִף  
עַל גַּב דְּטַעַמָא דְּמִפְּרֵשׁ גְּבֵי נִזִּיר דְּלָאוּ בְּנֵי אֲכִילָה נִינְהוּ שִׁיזָה נִמְי גְּבֵי נִטַע רַבְעֵי  
כְּדַמְפְּרֵשׁ הָכָא. אֲבָל הָכָא דְּמַרְבִּינָן לְהֵנִי לְעַנְנָן עֶרְלָה מֵאֶת פְּרִיו, הַטָּפֶל לְפָרְיוֹ,  
וְהוּא אֲמִינָא דְּהוּא הַדִּין לְרַבְעֵי כִּיּוֹן שְׁמַעֲרָלָה הוּא בָּא, הַלְּכָךְ אֵינֶינָם  
לְהַקְשָׁא דְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם ענקוקלות.** פירשו זה בגמ' שהם הענבים שלא הבשילו כל צרכן והפסיד אותם הרוח המפסיד האילנות והוא אמרם טנבים דלקו תלתייהון :

וחרצנים הם הגרעינים וזגים הקליפות שהם על גרגירי הענבים :

**והתמד שלהם.** ענינו השריית החרצנים והזגים במים וכבר בארנו זה (פ"ה

מ"ו) (בתרומות) [במעשרות] :

**וקליפי רמון.** קליפתו החיצונים :

**והנץ שלו.** הפרח :

וגרעינין וגלעינין שוה והם הגרעינין שבתוך הפרי מכל דבר שיש לו גרעינים כגון תמרים והזיתים והאפרסקין ודומיהן וטעם איסור כל אלו הדברים באשרה כבר אמרנו הראיה והוא אמרו יתעלה ולא ידבק בידך מאומה מן החרם ואסור ענקוקלות וחרצנים והזגין והתמד בנזיר מן הכתוב שאמר הש"י מחרצנים ועד זג לא יאכל ואמר חומץ יין וחומץ שכר וכל משרת ענבים וגו' :

ואסר בערלה קליפי רמון והנץ שלו לא מפני שהם פרי אלא לפי שהם ראויים לצבוע ואסיר לצבוע בערלה ואמר בספרי לא יאכל אין לי אלא שלא יאכל מנין שלא יצבע ולא יהנה ת"ל וערלתם ערלתו ערלים לרבות את כולם והותרו כולם בנטע רבעי לפי שנטע רבעי אינו אסור בהנאה אבל הוא כמו מעשר שני נאכל לבעליו כמו שבארנו במסכת מעשר שני (פ"ה מ"א) ולא יתקדש בו אלא פרי הראוי לאכילה :

והנובל מן האילנות מן הפרי קודם שיגמר בשולו אסור בכל ר"ל בערלה וברבעי ובאשרה ובנזיר וזה מבואר : (רמב"ם)



# פרק א - משנה ט

רבי יוסי אומר, נוטעין יחור **{כד}** של ערלה, ואין נוטעין אגוז של ערלה, מפני שהוא פרי. ואין מרכיבין בכפניות של ערלה:

**ר"ע מברטנורה** נוטעים יחור של ערלה. שהעץ מתר בהנאה. אבל לא האגוז שהוא פרי ואסור בהנאה. ומודה רבי יוסי שאם נטע והבריך והרכיב שהוא מתר **{כה}**, דזה וזה גורם מתר: **בכפניות**. יחור שיש בו כפניות, תמרים בעודן סמדר נקראים כפניות. רבי יוסי לטעמיה דאמר הסמדר אסור מפני שהוא פרי. והלכה כמותו דמתר לטע יחור של ערלה, ואין הלכה כמותו שאוסר בכפניות: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט** **{כד}** יחור. דלא גזרינן יחור אטו אגוז. תוספות: **{כה}** גמרא דעבודה זרה דף מ"ט. ופרש רש"י בלשון אחרון, אם נטע האגוז של ערלה שהוא אסור הנאה, ולכשיגדל ונעשה נטיעה הבריכה והרכיבה באילן דהתת, מתר, דאותן פרות שטוען אחר זמן באין נמי על ידי האילן של התת. וקשיא לי דבלא הבריך והרכיב נמי איכא זה וזה גורם, אגוז דאסור וקרקע דהתת, עד כאן לשונו. וכתבו התוספות דלא דק, דאין נקרא זה וזה גורם אלא כששניהם מענין אחד, כמו הרפבת אילן אסור באילן התת ששניהם אילן, וכמו זבל נביה וקרקע. אבל אגוז וקרקע שני ענינים הם: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** מותר לחתוך ענף מאילן הערלה ולנוטעו והוא הנקרא יחור לפי שאינו אסור בהנאה אלא הפרי לא העץ:

**ואין מרכיבין כפניות של ערלה**. ענינו שאין מרכיבין לולבי תמרים לפי שהוא פרי לפיכך אסירה לנוטען ולולבי התמרה בתחלת צמיחתם נקראים בגמ' כפניותא ודברי ר' יוסי אמת ר"ל שמותר ליקח היחור שאינו אסור בהנאה כמו שנתבאר: (רמב"ם)



## פרק ב - משנה א

התְרוּמָה, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דָּמַאי **[א]**, הַחֲלָה וְהַבְּכוּרִים, עוֹלִים בְּאֶחָד וּמֵאָה, וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, וְצָרִיךְ לְהָרִים. הָעֶרְלָה וְכֻלָּי הַכֶּרֶם, עוֹלִים בְּאֶחָד וּמֵאֲתַיִם, וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאִין צָרִיךְ לְהָרִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, אֵינֶן מִצְטָרְפִין. רַבִּי אֶלְיעָזֵר אוֹמֵר, מִצְטָרְפִין בְּנוֹתָן טַעַם, אֲבָל לֹא לְאַסֵּר:

**ר"ע מברטנורה התְרוּמָה.** עוֹלִין בְּאֶחָד וּמֵאָה. אִם נִפְלָה סָאָה אַחַת מֵאֵלּוּ בְּמֵאָה סָאִין שֶׁל חֲלִין בְּטֵלָה וּמִתְרִים לְזָרִים. בְּפָחוֹת מִמֵּאָה, הַכֹּל אֲסוּר לְזָרִים. וּמִפְקִינֵן לָהּ **[ב]** מִדְּכָתִיב גַּבִּי תְרוּמַת מַעֲשֵׂר (בְּמִדְבָר יח) אֶת מִקְדָּשׁוֹ מִמֶּנּוּ, מֵהַשְּׁהוּרִם מִמֶּנּוּ אִם חִזַּר לְתוֹכּוֹ מִקְדָּשׁוֹ, דְּהִינּוּ תִשְׁעִים וְתִשְׁעָה, דְּמִמֵּאָה הַפְּרִישׁ עֲשָׂרָה לְמַעֲשֵׂר, וּמֵעֲשָׂרָה אַחַת לְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר: **וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה.** אִם נִפְלָה סָאָה אַחַת מִכֶּלֶן לְפָחוֹת מִמֵּאָה חֲלִין מִקְדָּשְׁתָּן. וּבִהָא מוֹדוּ כְּלִי עֲלֵמָא דְּמִצְטָרְפִין, דְּשֵׁם אֶחָד נִינְהוּ וְכוּלְהוּ מִשְׁרָנֵן תְרוּמָה דְּבַחֲלָה כְּתִיב (שם טו) חֲלָה תְרִימוּ תְרוּמָה, וּבְכוּרִים נְמִי אֶקְרוּ תְרוּמָה, דְּאָמַר מֵר וּתְרוּמַת יָדָךְ אֵלּוּ בְּכוּרִים דְּכָתִיב בְּהוּ (דְּבָרִים כו) וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטָּהוֹר מִיָּדָךְ: **וְצָרִיךְ לְהָרִים.** הַסָּאָה שֶׁנִּפְלָה וְלִתְת אֹתָהּ לְכֹהֵן, וְהִשְׁאָר מִתֵּר לְזָרִים. וְאִף עַל גַּב דְּבַעֲרָלָה וְכֻלָּי הַכֶּרֶם דְּחִמְיָרִי טְפִי אֵין צָרִיךְ לְהָרִים וְהָאֲסוּר עֲצֵמוּ בְּטֵל, שְׂאֵי תְרוּמָה דִּישׁ לָהּ בְּעֵלִים וְצָרִיךְ לְהָרִים מִפְּנֵי גִזְלַת הַשֶּׁבֶט, אֲבָל בְּכָל שְׂאָר אֲסוּרִים דְּלֹא שִׁיךְ בְּהוּ דִּין גִּזְלַת, כְּשֶׁהוּ מִתְבַּטְּלִין אֵין צָרִיךְ לְהָרִים: **עוֹלִין בְּאֶחָד וּמֵאֲתַיִם.** דְּגַבִּי תְרוּמָה כְּתִיב מִלֵּאָה, (שְׁמוֹת כב) מִלֵּאָתָךְ וְדַמְעָךְ לֹא תֵאָחֵר, וּבְכֻלָּי הַכֶּרֶם כְּתִיב מִלֵּאָה, (דְּבָרִים כב) כֹּהֵן תִּקְדָּשׁ הַמִּלֵּאָה, מֵהַ מִלֵּאָה הָאֲמוּר לְהֵלֶן עוֹלָה,



כְּדִילְפִינָן מֵאֵת מְקַדְשׁוֹ מִמֶּנּוּ, אִף כָּאֵן עוֹלָה. וּלְפִי שְׁכַפֵּל אֲסוּרוֹ, שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהִנָּאָה, כְּפִלּוֹ עֲלֵיתוֹ וְצָרִיךְ מְאֵתִים. וְעָרְלָה יִלְפִינָן לָהּ מִכְּלָאִים לְפִי שֶׁהִיא אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה כְּמוֹתֶן: **וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה**. עָרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם מְעַרְבִין יַחַד **(ג)** שֶׁנִּפְלוּ לְתוֹךְ הַתֵּר, מִצְטָרְפִין לְאֶסֶר בְּיָבֵשׁ עַד מְאֵתִים, וּבִלְח בְּקִדְרָה בְּנוֹתֶן טַעַם: **אֵינָן מִצְטָרְפִין**. אֶפְלוּ לְאֶסֶר הַקִּדְרָה בְּנוֹתֶן טַעַם, כִּיּוֹן דְּשִׁנֵּי שְׁמוֹת נִינְהוּ. אֶלָּא אִם יֵשׁ בְּקִדְרָה לְבִטֵּל טַעַם הָעָרְלָה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְטַעַם כְּלָאֵי הַכֶּרֶם בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, הַכֹּל מִתֵּר: **מִצְטָרְפִין בְּנוֹתֶן טַעַם**. שְׁצָרִיךְ בְּקִדְרָה בְּלַח כְּדִי לְבִטֵּל טַעַם שְׁתִּיחֶן יַחַד: **אֲבָל לֹא לְאֶסֶר**. בְּיָבֵשׁ, שְׁאִין צָרִיךְ שְׁיִהְיֶה בְּהִתֵּר מְאֵתִים כְּנֶגֶד שְׁתִּיחֶן. וְהִלְכָה כְּתֵנָא קַמָּא: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט (א) ותרומת מעשר כו'.** אֲבָל תְּרוּמָה גְדוֹלָה דְּדִמְאֵי לֹא מִשְׁכַּחַת לָהּ, דְּלֹא נִחְשְׁדוּ עִמֵּי הָאֶרֶץ עֲלֶיהָ, כְּדִאִיתָא בְּרִישׁ דְּמֵאֵי: **(ב)** קָרְאֵי אֲסַמְכְּתָא בְּעֵלְמָא כְּמוֹ שְׁכַתְבְּתִי בְּסוּף פְּרָק קַמָּא, דְּחִלָּה דְּמִדְרַבְּנָן. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **(ג)** דָּאֵי לֹאֹ הָא תֵּנָן בְּמִשְׁנָה ג' דְּמַעְלִין. וְהֵתֵם בְּנִפְלוּ זֶה אַחֵר זֶה: **(ד)** וְלֹא קִשְׂיָא אֲמֵאֵי נְקֻטָּה מִתְּנִיתִין מֵאָה, דְּהוּאִיל וְהוּי טְפִי מִתְּשַׁעִים וְתִשְׁעֵ, אִף עַל גַּב דְּמֵאָה מִפְּשׁ לֹא הוּי, אֶפְלוּ הָכִי נְקֻט מֵאָה כְּדִי לְקַצֵּר: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** כבר בארנו במסכת תרומות (פ"ד מ"ז) כי תרומה עולה בא' ומאה וזכרנו כי זה סמכו חכמים למה שאמר הש"י במעשר מן המעשר שהוא א' ממאה את מקדשו ממנו (במדבר יח) ואמרו דבר שאתה מרים ממנו מקדשו אם נפל בתוכו ולפיכך כשנפל חלק בתשעים ותשע חלקים יהיה הכל מדומע ואם נפל במאה יעלה כמו שבארנו שם וכן הדין בתרומת מעשר לפי שבה בא הכתוב ואין הפרש אצלנו בכל הדינים בין תרומת מעשר של דמאי או של ודאי וכבר נתבאר זה והחלה ג"כ נקראת תרומה כמו שבארנו והבכורים ג"כ נקראים תרומה כמו שאמר ותרומת ידך אלו הבכורים וכבר בארנו זה בפרק הג' מתרומות (מ"ז) ולפי שכל אלו יאסרו במאה והיא אסורה באכילה ר"ל לזרים ומותרת בהנאה נתנו הערלה והכלאים שהן אסורין באכילה ובהנאה כמו שבארנו יאסרו במאתים ולפיכך אמר בערלה ובכלאי הכרם עולין באחד ובמאתים ואיני זוכר עתה לחכמים אסמכתא שסמכו עליו זה הדין ורוצים באמרם צריך להרים שיוציא חלק שנפל ויותר השאר כמו שבארנו בתרומות:

**ואינו צריך להרים.** ענינו שמותר לאכול הכל ואינו חייב להוציא את החלק הנופל ומה שחייב באותם להוציא את החלק הנופל לפי שהוא לכהן ויתחייב לתתו לבעליו וערלה וכלאי הכרם אסורים בהנאה ואינם ממון שום אדם וכשבטלו במיעוטן הותר באכילה כל התערובות ואם מצטרפין זה עם זה יש בהם שלשה מחלוקות תנא קמא אומר מצטרפין בין להיתר בין לאיסור



לאיסור הוא שיהיה חלק אי מכולם נופל בפחות ממאתים חלקים יאסר הכל ולהיתר הוא שיהיה חלק אי מכולם ג"כ נופל בר' חלקים ויהיו אותם הר' חלקים על דרך הדמיון ממין הערלה בלבד ולא ממין כלאי הכרם ולולי חלק הערלה שנתערב בכלאי הכרם היינו משערים הכל בנותן טעם לפי שהוא מין בשאינו מינו ואם היה נותן חלק כלאי הכרם טעם בר' חלקים יהיה נאסר הכל מפני הטעם ואפי' היה אותו חלק פחות ממאתים כמו שנתבאר ויתבאר בזה הפרק אבל מפני הערלה שנצטרפה לכלאי הכרם והוא ממין הר' חלקים נחשוב כאילו הכל מין במינו ויעלה באחד ומאתים ור"ש אומר אין מצטרפין לא לאיסור ולא להיתר כמו שבארנו ור"א אומר מצטרפין בנותן טעם ענינו שלא יאסר בנותן טעם וזה להיתר כמו שנתנו הדמיון אבל לא לאסור בר' אפילו נפל בדרך דמיון ליטרא יין חציו ערלה וחציו כלאי הכרם בפחות מר' ליטרות יין מותר לא יאסר אותו המעורב כלל לפי שאנו לא נחשוב אותו היין האסור ליטרא אלא חצי ליטרא נחשוב אותו לפי שלא נאמר שהם מצטרפין ליאסר והלכה כתנא קמא: (רמב"ם)



## פרק ב - משנה ב

התְרוּמָה מֵעֵלָה אֶת הָעֵרְלָה, וְהָעֵרְלָה אֶת  
התְרוּמָה. כִּי־צַד, סָאָה תְרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה,  
וְאַחַר כֵּן נִפְלוּ שְׁלֹשָׁה קַבִּין עֵרְלָה, אוּ שְׁלֹשָׁה  
קַבִּין כֻּלָּי הַכֶּרֶם, זוֹ הִיא שֶׁהִתְרוּמָה מֵעֵלָה  
אֶת הָעֵרְלָה וְהָעֵרְלָה אֶת הִתְרוּמָה:

**ר"ע מברטנורה** התְרוּמָה מֵעֵלָה אֶת הָעֵרְלָה. מִצְטָרֶפֶת עִם הַחֲלִין לְבִטֹּל  
אֶת הָעֵרְלָה. וְכֵן הָעֵרְלָה מִצְטָרֶפֶת עִם הַחֲלִין לְבִטֹּל אֶת הִתְרוּמָה:  
**שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה.** לֹא דְוָקָא מֵאָה אֶלָּא פְּחוּת מִמֶּנָּה, דְּאֵלוּ מֵאָה מִמֶּנָּה  
עוֹלָה וְלֹא בְּעֵי צְרוּף, אֶלָּא הִכִּי קֹאֲמַר הִתְרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְחֲלִין וְנִעְשָׂה הַכֹּל  
מֵאָה: **וְאַחַר כֵּן נִפְלוּ שְׁלֹשָׁה קַבִּין שֶׁל עֵרְלָה.** סֵתָם מִתְּנִיתִין כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ  
דֹּאֲמַר בְּפֶרֶק קַמָּא דְתְרוּמוֹת דְתְרוּמָה עוֹלָה בְּמֵאָה וְעוֹד, הִלְכָּד כִּשְׁנִפְלָה  
סָאָה שֶׁל תְרוּמָה לְתַשְׁעִים וְתַשְׁעֵי שֶׁל חֲלִין, וְחִזְרוּ וְנִפְלוּ שֵׁם שְׁלֹשָׁה קַבִּין  
שֶׁל עֵרְלָה וּמִצְטָרֶפִין עִם הַחֲלִין, שֶׁנִּמְצְאוּ שֵׁם תַּשְׁעִים וְתַשְׁעֵי וְעוֹד שְׁלֹשָׁה  
קַבִּין חֲלִין, הִרִי סָאָה שֶׁל תְרוּמָה בְּטֵלָה בְּמֵאָה וְעוֹד. אִי נִמְי מְצִינָן

לְאוֹקְמָה כְּרַבִּי אֶלְיָעָזֵר דְּהִלְכְתָּא כְּוֹתִיָּה דְאָמַר תְּרוּמָה עוֹלָה בְּאֶחָד  
וּמְאָה, וּכְגוֹן שְׁנַפְלָה סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה לְתוֹךְ תְּשֻׁעִים וְתִשְׁעֵי סָאִין וְחָצִי **[ד]**  
סָאָה שֶׁל חֲלִין, וְשִׁלְשָׁה קַבִּין הִלְלוּ שֶׁל עֶרְלָה שֶׁהוּא חָצִי סָאָה מְצֻטְרָפִין  
עִם הַחֲלִין לְהַשְׁלִים לְשַׁעוֹר מְאָה שֶׁל חֲלִין כְּדִי שְׁתַּעֲלֶה בְּאֶחָד וּמְאָה: **זו**  
**הִיא שֶׁהַתְּרוּמָה מְעֵלָה אֶת הָעֶרְלָה.** שְׂאוֹתָה סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה נְצֻטְרָפָה  
עִם הַחֲלִין לְהַשְׁלִים מְאֵתִים חֲצָאֵי סָאִין, לְהַעֲלוֹת שְׁלִשָׁה קַבִּין שֶׁל עֶרְלָה  
בְּאֶחָד וּמְאֵתִים: **וְהָעֶרְלָה אֶת הַתְּרוּמָה.** דְּשִׁלְשָׁה קַבִּין שֶׁל עֶרְלָה שֶׁהוּן  
חָצִי סָאָה, נְצֻטְרָפוּ עִם הַחֲלִין לְבַטֵּל סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה בְּאֶחָד וּמְאָה.  
דְּכִשְׁנַפְלָה סָאָה לְתוֹךְ תְּשֻׁעִים וְתִשְׁעֵים וְחָצִי נְאֻסְרוּ, וּכְשִׁחֲזַר וְנָפַל שֵׁם  
שְׁלִשָׁה קַבִּין עֶרְלָה אוֹ כְּלָאִים, הִתְרוּ: (ר"ע מברטנורה).

**רמב"ם** שיעור זו המשנה כך סאה תרומה שנפלה לחולין ונעשה הכל ק' וכן  
יתבאר מן הירושלמי א"כ זו הסאה שנפלה בצ"ט ואחר כך נפל בהם ג'  
קבים ערלה או כלאי הכרם שהם חצי סאה כמו שבארנו שהסאה ו' קבים  
והחצי סאה של ערלה אינה אוסרת הכל לפי שהיא נפלה לר' כשנחשוב  
אותה עם התרומה לפי שהם ק' סאה כי לולי סאה של תרומה היה נאסר  
הכל כדרך הערלה או כלאי הכרם מפני שהוא חלק בק' וצ"ט חלקים ועל  
זה הדרך עצמו תהיה הערלה מעלה את התרומה כיצד כגון שתהיה הערלה  
נתערבה עם החולין ואח"כ נפלה תרומה עם אותו דבר המעורב היא תעלה  
באחד וק' מן הכל ואע"פ שלא נגמרו המאה אלא בערלה וזה ענינו ששנה  
בסוף זו ההלכה והערלה את התרומה לפי שהוא רצה לספר בזה המאמר ב'  
דברים והם התרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה והביא דמיון  
שמא יעלה על הדעת שזה הדמיון מספיק ומפרש שני הענינים הודיענו שאין  
הדבר כן אלא שהוא הביא דמיון הענין הראשון ועליו יש לקחת הסברא  
והיקש באחר ואמר בדמיון הקודם לזו היא שהתרומה מעלה את הערלה  
ואח"כ חזר והודיעך כי על זה הדרך ג"כ תהיה הערלה מעלה את התרומה  
ואמר והערלה את התרומה השיעור וכן הערלה מעלה את התרומה: (רמב"ם)



---

## פרק ב - משנה ג

הָעֶרְלָה מְעֵלָה אֶת הַכְּלָאִים, וְהַכְּלָאִים אֶת  
הָעֶרְלָה, וְהָעֶרְלָה אֶת הָעֶרְלָה. פִּיצֵד, סָאָה  
עֶרְלָה שְׁנַפְלָה לְמְאֵתִים, וְאַחַר כֵּן נִפְלָה סָאָה

# ועוד ערלה, או סאה ועוד של פלאי הכרם, זו היא שהערלה מעלה את הפלאים, והפלאים את הערלה, והערלה את הערלה:

**ר"ע מברטנורה והערלה את הערלה.** צריך לומר דאחד מהם נטע רבעי, שהם שני שמות, דאי אפשר לאסור של שם אחד שיהיה מבטל קצתו לקצתו. וקרי תנא לנטע רבעי ערלה, שפון הערלה הוא בא. ולהכי קתני הערלה את הערלה ולא קתני הפלאים את הפלאים, שאין בפלאים שני שמות כמו שיש בערלה: **שנפלה למאתים.** לאו למאתים דוקא דאלו מאתים ממש לא בעי צרוף. וכשנפלה סאה ערלה לתוך מאה תשעים ותשע של התר נאסרו, וכשחזר ונפל שם סאה ועוד של פלאים מצטרפים עם המאה תשעים ותשע לבטל הערלה. וכן הערלה מצטרפת עם המאה תשעים ותשע לבטל סאה ועוד של פלאי הכרם. והינו כרבי יהושע דאית ליה דערלה בטלה במאתים ועוד, כמו תרומה במאה ועוד, הלכך סאה של פלאים בטלה במאה תשעים ותשע ומשהו, והעוד בטל בסאה חסר משהו **[ה]**. וכן נמי אם נפל שם סאה ועוד של נטע רבעי, מצטרפין עם המאה תשעים ותשע לבטל את הסאה של ערלה שנפלה, ואסרה הכל, וכן סאה של ערלה מצטרפת עם המאה תשעים ותשע של התר לבטל סאה ועוד של נטע רבעי שנפלו באחרונה: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט [ה]** ומה דנקיט מתניתין כלל להאי ועוד. יש לומר דחשבנא בעלמא אשמעינן, שהעוד יכול להתבטל. תוספות יום טוב ועין עוד: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** כשנפלה סאה ערלה בר' חולין והיה הכל ר' וא' ואח"כ נפל באלו המאתים וא' סאה ועוד של כלאי הכרם עד שיהיה יחוס הסאה ועוד של כלאי הכרם מן המאתים וא' חלק מר' וזה כשיהיו כלאי הכרם סאה וחלק ממאתים חלקים מסאה אז יהיו כלאי הכרם עולים בא' ומאתים לפי שאנו נחשב הסאה של ערלה ויהיו כלאי הכרם חלק מן המאתים סאה חולין וסאה של ערלה ואלו לא היינו חושבים סאה של ערלה היתה סאה ועוד של כלאי הכרם חלק מקצ"ט ממאתים סאה של חולין וזה ענין אמרם בירושלמי אין כאן מאתים אלא קצ"ט ענינו כי לולי הסאה של ערלה שחשבנו אותה ואמרנו שהיא מעלה לכלאי הכרם לא היה אפשר שתעלה סאה ועוד של כלאי הכרם במאתים של חולין לפי שמה שיחלק ממנו הוא חלק מקצ"ט ואנו צריכים חלק ממאתים וכשנחשוב אותה הסאה של ערלה יהיה עולה סאה ועוד של כלאי הכרם כמו שבארנו ועל זה הדרך בעצמו יהיו כלאי הכרם מעלים את הערלה והערלה את הערלה כמו שבארנו בהלכה שלפני זאת: (רמב"ם)



## פרק ב - משנה ד

כָּל הַמְחַמֵּץ וְהַמְתַּבֵּל וְהַמְדַמֵּעַ בַּתְרוּמָה  
וּבְעֶרְלָה וּבְכֻלָּי הַכֶּרֶם, אָסוּר. וּבֵית שְׁמַאי  
אוֹמְרִים, אֵף מְטֵמָא. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים,  
לְעוֹלָם אֵינוֹ מְטֵמָא עַד שְׂיֵהָא בּוֹ כְּפִיצָה:

**ר"ע מברטנורה** כל המחמץ והמתבל וכו'. הכי קאמר, כל המחמץ והמתבל בערלה ובכלאי הכרם אסור: והמדמע בתרומה (1). המחמץ את העסה בתפוחים (2) או בשמרי יין של ערלה ושל כלאי הכרם, והמתבל את הקדרה בתבלין של כלאי הכרם או של ערלה, אסור, ואין עולין באחד ומאתים. וכן בתרומה, כיון שהחמיצה עסה של חלין בשאר של תרומה ונתבלה קדרה של חלין בתבלין של תרומה, נעשה הכל מדמע, ואסור לזרים, ואינו עולה באחד ומאה: בית שמאי אומרים אף מטמא. שאר טמא שהחמיץ עסה טהורה או תבלין טמאין שתבלו קדרה טהורה, אף על פי שאין בשאר או בתבלין כפיצה שהוא שעור טמאת אכלין, נטמאת העסה ונטמאת הקדרה: ובית הלל אומרים עד שיהא בו כפיצה. דאין אכל מטמא פחות מכפיצה, לא שנא שאר ותבלין ולא שנא שאר אכלין: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט** (1) הר"ב מפרש מדמע דהכא פלומר נעשה אסור דמוע, ולא ערוב ובשול פדלקמן משנה ו', ומפרש פלה מתניתין דהכא דאינו עולה במאה ואחד, וזה דוקא בחמוץ ותביל: (2) שרסקו ונתנו לתוך העסה. הר"ש: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** אומר כי כשילוש אדם בשאור והחמיץ הבצק אפ"י יהיה אותו שאור פחות מכשיעור כיון שנתפרסמה פעולתו נחוש לו ולא נחוש לא לקי ולא למאתים וכן התבלין לפרסום פעולתם לא נחוש לשיעורם ואם היו התבלין שמתבל בהן התבשיל או השאור שהחמיץ בו העיסה של תרומה יחזור איתו התבשיל או אותו הבצק מדומע וכבר קדמנו לך דיני המדומע במסכת תרומות וזהו ענין אמרם מדומע בתרומה ואם היה השאור או התבלין של כלאי הכרם או ערלה והחמיץ בהם עיסה או תבל בהם קדרה יחזור אותו

התבשיל או אותו בצק אסור בהנאה אפי' יהיו פחות משיעור וזהו ענין אמרם ובערלה ובכלאי הכרם אסור :

ואמרם **בית שמאי אומרים אף מטמא**. ענינו שכיון שהחמיץ בשאור טמא או שתבל בתבלין טמאין אפילו יהיה פחות מכביצה שתטמא הכל לפרסום פעולתה ובית הלל אומרים עד שיהא בשאור או בתבלין כביצה ואז תטמא וכבר זכרנו פעמים שאוכלין טמאין אין מטמאין זולתן אלא אם יש בהם בכביצה וזהו ענין אמרם טומאת אוכלין בכביצה בכל מקום ואמרו עד שיהיה בו כביצה : (רמב"ם)



## פרק ב - משנה ה

דוֹסְתָאֵי אִישׁ כְּפָר יִתְמָה, הָיָה מִתְלַמְיָדֵי בֵּית שְׁמַאי, וְאָמַר, שְׁמַעְתִּי {n} מִשְׁמַאי הַזֶּקֶן שְׁאָמַר, לְעוֹלָם אֵינוֹ מְטַמֵּא עַד שְׂיֵהָא בּוֹ כְּבִיצָה :

עיקר תוי"ט {n} שְׁמַעְתִּי. וְכֵן הִלְכָה. הַר"ם : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כבר ידעת העיקר שטומאת אוכלין בכביצה יהיה האומר מי שאמרו : (רמב"ם)



## פרק ב - משנה ו

וּלְמָה אָמְרוּ כָּל הַמְּחַמֵּץ וְהַמְּתַבֵּל וְהַמְּדַמֵּעַ  
לְהַחְמִיר, מִיּוֹן בְּמִינוֹ. לְהַקְלֵל וְלְהַחְמִיר, מִיּוֹן  
בְּשֵׁאִינוֹ מִינוֹ. כִּי צַד, שְׂאֵר שֶׁל חֲטִיּוֹת **{ט}** שֶׁנִּפְלַ  
לְתוֹךְ עֵסֶת חֲטִיּוֹת, וַיֵּשׁ בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ, בֵּין שֵׁשׁ  
בּוֹ לְעֵלוֹת בְּאֶחָד וּמֵאָה וּבֵין שְׂאֵין בּוֹ לְעֵלוֹת  
בְּאֶחָד וּמֵאָה, אָסוּר. אֵין בּוֹ לְעֵלוֹת **{י}** בְּמֵאָה  
וְאֶחָד, בֵּין שֵׁשׁ בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ, בֵּין שְׂאֵין בּוֹ כְּדֵי  
לְחַמֵּץ, אָסוּר:

**ר"ע מברטנורה** וּלְמָה אָמְרוּ. כָּמוֹ וּבְמָה אָמְרוּ, כְּלוּמַר בְּאִיזָה עֲנָן אָמְרוּ  
שֶׁהַמְּחַמֵּץ חָלִין בְּשֵׂאֵר שֶׁל תְּרוּמָה, וְהַמְּתַבֵּל קֹדֶרֶת חָלִין בְּתַבְּלִין שֶׁל  
תְּרוּמָה, וְהַמְּדַמֵּעַ שֶׁמְעַרְב <sup>[ומבשיל]</sup> חָלִין וּתְרוּמָה יַחַד, שְׂאֵנוּ הוֹלְכִים הַכֹּל  
לְהַחְמִיר, וּמִשְׁנֵי מִיּוֹן בְּמִינוֹ. וּבְמָה אָמְרוּ פְּעָמִים לְהַקְלֵל וּפְעָמִים לְהַחְמִיר,  
בְּמִין שֶׁנִּתְעַרְב עִם שְׂאֵינוֹ מִינוֹ. וּמִפְּרֹשׁ, לְהַחְמִיר כִּי צַד, שְׂאֵר שֶׁל תְּרוּמַת  
חֲטִין שֶׁנִּפְלַ לְתוֹךְ עֵסֶת חֲטִין שֶׁל חָלִין, דְּהֵינּוּ מִיּוֹן בְּמִינוֹ, אוֹסֵר בְּנוֹתָן  
טַעַם אֶפְלוּ יוֹתֵר מִמֵּאָה, וְעַד מֵאָה אוֹסֵר אֶפְלוּ בְּלֹא נִתְיַנֵּת טַעַם: (ר"ע  
מברטנורה).

**עיקר תוי"ט** **{ט}** שְׂאֵר שֶׁל חֲטִיּוֹת. וְהוּא הַדִּין בְּשֵׂאֵר מִיּוֹן בְּמִינוֹ שְׂאֵינוֹ מְחַמֵּץ  
אֵיכָּא לְאִשְׁכּוּחֵי לְהַחְמִיר, דְּלְעוֹלָם בְּעֵי מֵאָה וְאֶחָד, דְּהָא לֵיכָּא לְמִיקָם  
אִטְעָמִיהּ. אֵלָּא דְּבַמְּחַמֵּץ הוּי חֲמָרָא טְפִי, דְּלְעוֹלָם אֵינוֹ עוֹלָה בְּפָחוֹת מִמֵּאָה  
וְאֶחָד, וּמִשְׁפַּחַת לֵה נְמִי דְּאֶפְלוּ בְּמֵאָה וְאֶחָד אֵינוֹ עוֹלָה. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:  
**{י}** אֵין בּוֹ לְעֵלוֹת. וְנִשְׂאֵר עוֹד חֶלֶק שְׁלִישִׁי, וְהוּא שְׂאֵין בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ וַיֵּשׁ בּוֹ  
כְּדֵי לְעֵלוֹת בְּמֵאָה וְאֶחָד, שְׁמוּצִיא שְׁעוֹר הַחֶלֶק שֶׁנִּפְלַ. הַר"מ: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** לפי שאמר במה שקדם המחמץ והמתבל והמדמע לא ביאר שזה  
הוא במינו בלבד שאל ואמר ולמה אמרו כל המחמץ וכו' והתשובה מובלעת  
בדמיון ר"ל באמרם כיצד וכאילו אמר אמת שכן הוא לא יהיה מדמע  
להחמיר אלא במינו ומה שאמרתי אני במה שקדם כל המחמץ והמתבל  
והמדמע בתרומה הוא על זה הדמיון שאור של חטים שנפל לתוך עיסה של  
חטין וכו' ונשאר עוד חלק ג' והוא שאין בו כדי לחמץ ויש בו כדי לעלות בא'  
וק' שמוציא שיעור החלק שנפל כמו שנתבאר: (רמב"ם)



לְהַקְלֵם וְלְהַחְמִיר מִן בְּשֵׁאֵינוּ מִינוּ, כִּי צַד. כְּגוֹן  
גְּרִיסִין {יא} שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ עִם עֲדָשִׁים, וַיֵּשׁ בָּהֶם  
בְּנוֹתָן טַעַם, בֵּין שֵׁשׁ בָּהֶם לְעֵלוֹת בְּאַחַד  
וּמְאָה, וּבֵין שְׁאִין בָּהֶם לְעֵלוֹת בְּאַחַד וּמְאָה,  
אָסוּר. אִין בָּהֶם בְּנוֹתָן טַעַם, בֵּין שֵׁשׁ בָּהֶם  
לְעֵלוֹת בְּאַחַד וּמְאָה, וּבֵין שְׁאִין בָּהֶם לְעֵלוֹת  
בְּאַחַד וּמְאָה, מִתָּר :

**ר"ע מברטנורה גריסין.** שֶׁל פּוֹל שֶׁל תְּרוּמָה, שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ עִם עֲדָשִׁים שֶׁל  
חֶלְבִין וְנִתְּנוּ בָּהֶם טַעַם, טַעַמָּא לֹא בְטִיל אֶפְלוּ בְיוֹתֵר מִמְּאָה. וּבְלֹא טַעַם  
אֶפְלוּ בְּפָחוֹת מִמְּאָה שְׁרִי, דְּהָא דְּבַעֲיָנָן מְאָה הֵינּוּ דְּוָקָא חֲטִיִּם בְּחֲטִיִּם  
דְּהוּי מִן בְּמִינוּ, דְּאִסְמְכוּהָ אֶקְרָא אֶת מְקַדְּשׁוֹ מְמִנּוּ, מַה שֶׁאֵתָּה מְרִים  
מְמִנּוּ אִם נִפְל לְתוֹכּוֹ מְקַדְּשׁוֹ, וְזֶהוּ מִן בְּמִינוּ : (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט {יא} גריסין.** הוּא הַדִּין נִמִּי שְׁאֵר שֶׁל חֲטִיִּם בְּשֶׁל עֶסֶת שְׁעוּרִים,  
דְּכָל מִן בְּשֵׁאֵינוּ מִינוּ לֹא נְחוּשׁ אֶלָּא לְנוֹתָן טַעַם בְּלֶבֶד. וּמְשׁוּם דְּשְׁאֵר לֹא  
שְׁכִיחַ בְּשֵׁאֵינוּ מִינוּ, אִסְבְּרָה לֵה בְּגְרִיסִין כּוּי. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** כשנפל חלק אחד ביותר ממאה חלקים ונתן טעם וחזר הכל מדומע  
זהו להחמיר וכשנפל חלק אחד בפחות ממאה ולא נתן טעם ונשאר הכל  
מותר כמו שנזכר זהו להקל הנה נתבאר לך שאנו אומרים בתרומה וחבריה  
תעלה באחד ומאה מין במינו ובתנאי שלא יהיה מחמץ ולא מתבל אבל אם  
היה מחמץ או מתבל אוסר בכל שהוא כמו שבארנו אבל מין בשאינו מינו  
לא נחוש בו אלא לנתינת טעם בלבד וכמו כן בערלה ובכלאי הכרם וכלל  
הדברים באלו הדינים בזה הענין שכל דבר איסור שלא נתנו בו שיעור אלא  
נאמר בו אוסר בכל שהוא כמו יין נסך ומה שמנה מן הדברים במינו בכל  
שהוא ושלא במינו בנותן טעם וכל מה שנתנו בו שיעור כגון אמרם ברוב  
האיסורים בששים ואמרם בתרומות במאה וא' ואמרו בערלה ובכלאי  
הכרם במאתים ואחד מין במינו נקפיד על אותו שיעור אלא אם היה מחמץ  
או מתבל כמו שבארנו ומין בשאינו מינו בנותן טעם (אם) כן יהיה בעיקר ולא  
ישתבש עליך בשום פנים בכל איסורים שבתורה מין בשאינו מינו בנותן  
טעם ועוד יתבאר לך זה במסכת ע"ג ובחולין וכיון שזכרנו אחד מששים  
אומר לך האסמכתא שסמכו עליה החכמים והוא מאמר השם יתברך באיל  
נזיר ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל (במדבר ו) ואמרו (חולין דף צח:) כי  
שיעור הזרוע בעצמותיו ובבשרו מן הכבש בכללו בעצמותיו ובבשרו חלק



אחד ממששים והכל נתבשל בכלי אחד ועם כל זה לא אסר זה הזרוע לכל  
האיל אבל אוכלין אותו בעליו : (רמב"ם)



## פרק ב - משנה ח

שאר של חלין שנפל לתוך עסה, ויש בו כדי לחמץ, ואחר כך נפל שאר של תרומה, או שאר של פלאי הכפרס, ויש בו כדי לחמץ, אסור :

**ר"ע מברטנורה** ויש בו כדי לחמץ אסור. הא קא משמע לן דלא אמרינן הואיל ובלא שאר זה של אסור היתה העסה מתחמצת על ידי שאר של היתר שנפל בו ותחלה, לא נחוש לשאר של אסור : (ר"ע מברטנורה).

**רמב"ם** שמא יעלה על הדעת כי כשנפל שאור של חולין בראשונה שזה השאור האסור שנפל אח"כ שלא לחוש לו הודיענו שאין הדבר כך : (רמב"ם)



## פרק ב - משנה ט

שאר של חלין שנפל לתוך עסה וחמצה, ואחר כך נפל שאר של תרומה או שאר של פלאי הכפרס, ויש בו כדי לחמץ, אסור. רבי שמעון מתיר :



**ר"ע מברטנורה** **ורבי שמעון מתיר**. ברישא לא פליג רבי שמעון, כיון דנפל שאר של תרומה קדם שנתחמצה בשל חליו, והרי היא ממחרת להתחמץ על ידי שאר של תרומה. אבל בסיפא כיון דכבר נתחמצה בשל חליו, כי הדר נפיל של תרומה אינו אלא פוגם. ורפנו סברי אף על גב דבשלמא נותן טעם לפגם מתר, שאני הכא שהוא עושה אותה ראוייה לחמץ בה כמה עסות אחרות. והלכה כחכמים: (ר"ע מברטנורה).

**רמב"ם** רבי שמעון אומר כיון שחמצה פעולתו אינו מפורסם ודינו שיעלה בשיעורו וחכ"א שכיון שיש בו כדי לחמץ אלו היה צריך הבצק לחמוץ הרי הוא אסור והלכה כחכמים: (רמב"ם)



## פרק ב - משנה י

תבלין **{יב}**, שנים ושלשה שמות ממין אחד, או משלשה **{יג}**, אסור, ומצטרפין. רבי שמעון אומר, שנים ושלשה שמות ממין אחד, או שני מינין משם אחד, אינן מצטרפין:

**ר"ע מברטנורה** **תבלין שנים ושלשה שמות**. שלשה אסורין חלוקין זה מזה קרי שלשה שמות, כגון פלפלין של ערלה ושל אשרה ושל תרומה: **אסור ומצטרפין**. כלומר מצטרפין יחד **{יד}** לאסור התבשיל שנתבשל בהם: או שני מינים משם אחד. כגון זנגביל ופלפלין ושניהם ערלה או שניהם תרומה. ואין הלכה כרבי שמעון: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט** **{יב}** **תבלין**. לא יעלה על דעתך שאין נקראין תבלין אלא המרקחים והדברים שריחן טוב כמו הזנגביל והפלפל ודומיהן, אינו כן, אלא כל דבר שמתבלין בו התבשיל, כגון השומין והבצלים והשמן והחמץ והיין, כלם נקראים תבלין כשאדם מתכוון לתבל בהם או בזולתם קדרתו ותבשילו. הר"מ: **{יג}** או משלשה. שיעור המשנה או משלשה מינין משם אחד. הר"מ: **{יד}** אבל לכאורה תרתי קאמר, דאסורין בנתינת טעם בקדרה, ומצטרפין לאסור בתערובת יבש. וכן כתבו התוספות במסכת שבת דף פ"ט בשם רבנו תם. ומדברי הר"מ נראה דחדא קתני: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** אמר כי כשיש שני שמות מתבלין או שלשה והם כולן מין אי כגון הסם הנקרא בערבי קאקלי"ה שיש ממנה גדולה וקטנה ופלפל שיש ממנו לבן ושחור או שיהיו ג' מינין אלא שיש להם שם אי כמיני הסיאה והוא עשב הנקרא בערבי סרי"ג ומיני הכרפס שהם מינים הרבה משונים ולהם שם אי ר"ל שכל מיני הכרפס נקראין כרפס וכל מיני הסיאה נקראין סיאה וזהו ענין אמרם או ג' ענינו אף ג' מינים משם אחד כל מה שיהיה בזה הדרך מכלאי הכרם או ערלה או תרומה ונתבל בכל נאסר אותו דבר שנתבל בהם אע"פ שאין באחד מהם לבדו כדי לתבל וזהו ענין אמרם מצטרפים ענינו שמצטרפים אלו לאלו לאסור מה שנתבל כמו שבארנו ויהיה שיעור זו המשנה כן תבלין שנים וגי שמות ממין אי או משלשה מינין משם אחד מצטרפין לאסור ואין הלכה כר"ש והזהר שלא יעלה על דעתך שאין נקראין תבלין אלא המרקחות והדברים שריחן טוב כמו הזנגביל והפלפל ודומיהן אינו כן אלא כל דבר שמתבלין בו התבשיל כגון השומים והבצלים והשמן והחומץ והיין כלם נקראין תבלין כשאדם מתכוין לתבל בהם או בזולתם קדרתו ותבשילו : (רמב"ם)



## פרק ב - משנה יא

שָׂאֵר שֶׁל חֶלְיוֹן וְשֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְּלוּ לְתוֹךְ עֶסֶה, לֹא בָּזָה כְּדִי לְחֻמֵּץ וְלֹא בָּזָה כְּדִי לְחֻמֵּץ, נִצְטָרְפוּ וְחֻמְצוֹ, רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר, אַחֲרֵי הָאֲחֵרוֹן אֲנִי בָּא. וְחֻכְמֵי אֹמְרִים, בֵּין שֶׁנִּפְּלָ אֲסוּר בְּתַחֲלָה, בֵּין בְּסוּף, לְעוֹלָם אֵינוֹ אוֹסֵר עַד שִׁיְהֵא בּוֹ כְּדִי לְחֻמֵּץ :

**ר"ע מברטנורה** אחר האחרון אני בא. אם השאר של תרומה נפל באחרונה, העסה כלה נעשית מדמע, ואם של חליון נפל באחרונה, הכל מתר, שהאחרון הוא שעושה החמוץ. והא דשרי רבי אליעזר כשנפל אותו של חליון אחרון, הינו דוקא כשקדם וסלק את האסור, ואף על פי שהועיל קצת שסיע לאחרון דהתיר לגמר החמוץ, אף על פי כן נתבטל טעמו ואינו חוזר ונעור. אבל לא קדם וסלק האסור ונתחמץ על ידי

שְׁנִיָּהִם, אָסוּר, דְּסָבַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זֶה וְזֶה גֹרֵם אָסוּר : לְעוֹלָם אֵינוֹ אוֹסֵר  
עַד שִׁיְהָא בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ. דְּזָה וְזֶה גֹרֵם מִתֵּר. וְהִלְכָה כְּחַכְמִים : (ר"ע  
מברטנורה).

**רמב"ם** אחר האחרון אני בא. ענינו כאשר אגיד לך והוא שאם נפל שאור  
של תרומה בסוף אסור אע"פ שאין בה כדי לחמץ ואם נפל שאור של חולין  
בסוף מותר ובתנאי שיסיר אותו השאור של תרומה שנפל ראשונה אבל אם  
לא הסיר אותו הכל אסור לדעת ר' אליעזר לפי שהוא סובר זה וזה גורם  
אסור וכיון שנתחמץ משני השאורין והאחד אסור הכל אסור והעיקר  
האמתי אצלנו בכל זה וזה גורם מותר ולפיכך אין הלכה כר"א : (רמב"ם)



## פרק ב - משנה יב

יוֹעֵזֶר אִישׁ הַבִּירָה הָיָה מִתְלַמְּדֵי בֵּית שְׁמַאי,  
וְאָמַר, שְׁאַלְתִּי אֶת רַבִּן גַּמְלִיאֵל הַזְּקֵן [טו] עוֹמֵד  
בְּשַׁעַר הַמְּזָרְחַת, וְאָמַר, לְעוֹלָם אֵינוֹ אוֹסֵר, עַד  
שִׁיְהָא בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ :

עיקר תוי"ט [טו] שְׁאַלְתִּי אֶת רַבִּן גַּמְלִיאֵל הַזְּקֵן. שְׁהָיָה בּוֹ בְּנוֹ שֶׁל הֵלֶל, וְזֶה  
לְרִאִיָּה שְׁאַף מִתְלַמְּדֵי בֵּית שְׁמַאי קִבְּלוּ מִבֵּית הֵלֶל. תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב : (עיקר  
תוי"ט).

**רמב"ם** הביא דברי יועזר איש הבירה חוזק לדברי חכמים וכבר אמרנו  
שהלכה כחכמים : (רמב"ם)



# פרק ב - משנה יג

כָּלִים שֶׁסָּכַן בְּשֶׁמֶן טָמֵא, וְחִזַּר וְסָכַן בְּשֶׁמֶן טָהוֹר, אוֹ שֶׁסָּכַן בְּשֶׁמֶן טָהוֹר, וְחִזַּר וְסָכַן בְּשֶׁמֶן טָמֵא, רַבִּי אֶלְיעָזֵר אוֹמֵר, אַחַר הָרֵאשׁוֹן אֲנִי בָּא. וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים, אַחַר הָאֲחֵרוֹן :

**ר"ע מברטנורה** כָּלִים שֶׁסָּכַן. כְּגוֹן מְנַעְלִים וְשֶׁאֵר כָּלִים שֶׁל עוֹר שֶׁסָּכַן אוֹתוֹ בְּשֶׁמֶן לְרַכְּכוֹ: וְחִזַּר וְסָכַן בְּשֶׁמֶן טָהוֹר. לְאַחַר שְׁנֵתִיבֵשׁ הַשֶּׁמֶן הָרֵאשׁוֹן {טז} וְהִטְבִּילוֹ לְכָלִי שֶׁנִּטְמָא בְּשֶׁמֶן טָמֵא, חִזַּר וְסָכַן בְּשֶׁמֶן טָהוֹר, וְכִשְׁמַשְׁתַּמְשִׁים בְּכָלִי נִפְלֵט הַשֶּׁמֶן לְחוּץ: אַחַר רֵאשׁוֹן אֲנִי בָּא. דְּסָבַר רַבִּי אֶלְיעָזֵר רֵאשׁוֹן נִפְלֵט לְחוּץ: וְחֻכְמַיִם אוֹמְרִים אַחַר אֲחֵרוֹן. סָבְרֵי אֲחֵרוֹן נִפְלֵט. וְהִלְכָה כְּחֻכְמַיִם: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט** {טז} דָּאֵי בְּעוֹדוֹ טוֹפְחַ עַל הַכָּלִים, אִם כֵּן הִטְמֵא מִטְמֵא הַטָּהוֹר, וְהַכָּלִי מִמָּה נִפְשָׁד טָמֵא, דְּמִשְׁקָה מִטְמֵא כָּלִי: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** אַחַר הָאֲחֵרוֹן נַחֲשׁוּב אוֹתוֹ הַשֶּׁמֶן שֶׁעֲלִיהֶם טָמֵא אִם הִיָּה הָאֲחֵרוֹן טָמֵא אוֹ טָהוֹר אִם הִיָּה הָאֲחֵרוֹן טָהוֹר לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר הָרֵאשׁוֹן נִבְלַע בְּעֵצִים הַכָּלִים וְנִשְׁאֵר הָאֲחֵרוֹן וְר"א חוֹשֵׁשׁ לְרֵאשׁוֹן וּלְשֵׁנִי אוֹמֵר שֶׁלְּפַעֲמִים שִׁיקְנַח הַשֵּׁנִי וְיִשְׁאֵר הָרֵאשׁוֹן שֶׁנִּבְלַע בְּכָלִים וְהוּא אוֹתוֹ שִׁיצַא ע"ג הַכָּלִים אַחַר שִׁיבֵשׁ הַשֵּׁנִי וְכֹל זֶה כִּשְׁהַכָּלִים אֵינָן מְקַבְּלִים טוֹמְאָה כְּגוֹן כָּלִי אַבְנִים וְכָלִי גִלְלִים וְכָלִי אֲדָמָה אוֹ פְּשׁוּטֵי כָּלִי עֵץ וּפְשׁוּטֵי כָּלִי חֶרֶס כְּמוֹ שִׁיתְבַּאֵר בְּמַסַּכַת כָּלִים אֲבָל אִם הָיוּ אֵלּוֹ הַכָּלִים מְקַבְּלִין טוֹמְאָה כִּשְׁסָכַן בְּשֶׁמֶן טָמֵא נִטְמָאוּ וְזֶה יֵשׁ חֲלוּק וְהוּא שֶׁאִם סָכַן מִבְּפָנִים נִטְמָאוּ כֹּלֵם וְאִם סָכַן מִבְּחוּץ נִטְמָאוּ אַחֲרֵי הַכָּלִים בְּלִבָּד וְכִשְׁנִגְעוּ מִשְׁקִים טָהוֹרִים בְּאֵלּוֹ הַכָּלִים שֶׁנִּטְמָאוּ זֶה הַשֶּׁמֶן הִטְמֵא הֵם גַּם כֵּן מִטְמָאִין וְיִהְיוּ תַחֲלָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאֵרְנוּ אֵלּוֹ הָעֵקָרִים כֹּלֵם בְּמַסַּכְתוֹת רַבּוֹת מִסֹּדֵר טָהוֹרוֹת וּמִשֵּׁם תַּמְלָא סַפְקָד מֵאֵלּוֹ הָעֵקָרִים וְהִלְכָה כְּחֻכְמַיִם: (רמב"ם)



## פרק ב - משנה יד

שאר של תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו לתוך  
עסה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ,  
ונצטרפו וחמצו, אסור לזרים ומתן לכהנים.  
רבי שמעון מתיר לזרים ולכהנים:

**ר"ע מברטנורה** אסור לזרים. רבנן לטעמיהו דאמרי לעיל תבלין משנים  
ושלשה שמות מצטרפין לאסור הדבר הנתבל: ומתן לכהנים. דתרומה  
שריא להו, ואין בכלאי הכרם כדי להחמץ: רבי שמעון מתיר לזרים.  
לטעמיהו, דאמר שנים או שלשה שמות ממין אחד אין מצטרפין: (ר"ע  
מברטנורה).

**רמב"ם** אסור לזרים. לפי שאיסור תרומה עליהם וכמו כן שאור של כלאי  
הכרם וכבר נגמר החמוץ מדבר האסור עליהם אבל לכהנים הוא להם כמו  
שאור של חולין ושל תרומה שנפלו לתוך עיסה של ישראל שאמר בהם אינו  
אסור עד שיהא בו כדי להחמץ ורבי שמעון דן דין שאור של תרומה ושל  
כלאי הכרם כדן מה שקדם זכרו באמרו התרומה מעלה את הערלה ואף  
על פי שאין דומין זה לזה דמיון גמור ואין הלכה כרבי שמעון: (רמב"ם)



## פרק ב - משנה טו

תבלין {יז} של תרומה ושל כלאי הכרם שנפלו  
בקדרה, לא באלו כדי לתבל ולא באלו כדי  
לתבל, ונצטרפו ותבלו, אסור לזרים ומתן  
לכהנים. רבי שמעון מתיר לזרים ולכהנים:

**ר"ע מברטנורה** **תבלין של תרומה ושל פלאי הכרם.** בהא נמי רבנן לטעמיהו ורבי שמעון לטעמיה. ודין תבלין כדין שאר: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט** {יז} **תבלין.** ואיצטריך לאשמעינן דאי לא השמיענו אלא בשאר הוה אמינא דדוקא כששני האסורים של מין אחד הוא דמצטרפין לאסור לזרים לרבנן, ולהכי נקט שאר משום דסתם שאר הוא מאחד מחמשת המינין, דשארא מסרחא כמו שאמרו בפסחים פרק ג', אבל בשני מינין ובשני שמות אימא מודו לרבי שמעון, להכי תני תבלין, שיש בהן הרבה מינים ואפלו הכי אסורים לזרים. ואי תני תבלין הוה אמינא בהא פליג רבי שמעון, אבל מין אחד מודה, להכי תני לדלעיל. תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** הדבר כלו מבואר אבל השמיענו כי מחלוקתם עם ר' שמעון בשני המאמרים ר"ל בשאור ותבלין שאלו השמיענו כי מחלוקתם בשאור היינו אומרים בשאור בלבד אומרים חכמים אסור לזרים כמו שאמרנו בהלכה הקודמת מפני ששאור של תרומה ושאור של כלאי הכרם שם אחד אבל תבלין של תרומה ותבלין של כלאי הכרם שהם שמות הרבה מודים לרבי שמעון שהוא מותר לזרים השמיענו בזו ההלכה שהם חולקים עליו אפי' בתבלין ותבלין ואילו השמיענו ג"כ בזו ההלכה מחלוקתם היינו אומרים בתבלין ותבלין שהם שמות הרבה מתיר ר' שמעון לזרים אבל בשאור ושאור מודה לחכמים על כן השמיענו מחלוקתם בהלכה הקודמת ואין הלכה כר' שמעון: (רמב"ם)



## פרק ב - משנה טז

חתיכה של קדשי קדשים, של פגול, ושל נותר, שנתבשלו עם החתיכות, אסור לזרים ומותר לכהנים. רבי שמעון מתיר לזרים ולכהנים:

**ר"ע מברטנורה** חתיכה של קדשי קדשים. שאסורה לזרים ומתרת לכהנים: ושל פגול ושל נותר ושל טמא. דאסיירי בין לזרים בין לכהנים: שנתבשלו עם החתיכות. של חליו, ויש בחליו כדי לבטל של קדשי קדשים בפני עצמן ושל פגול נותר וטמא בפני עצמן: אסור לזרים.

רַבֵּן לְטַעַמֵיהוּ דְאִמְרֵי שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת מְצֻטְרָפִין לְאֶסֶר {יח} : רַבֵּי שְׁמַעוֹן מִתִּיר לְזָרִים. לְטַעַמֵיהוּ דְאִמְרֵי שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת מִמֵּין אֶחָד [אין] מְצֻטְרָפִין : (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט** {יח} אָבֵל הָר"מ מְפָרֵשׁ בְּעֵינָיו וְטַעַם אַחַר מִמְשָׁנָה קוֹדֶמֶת, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, נוֹתֵר וּפְגוּל הוּא אֶסֶר עַל הַכֹּהֲנִים וְעַל יִשְׂרָאֵל וְדִינוֹ שִׁישְׂרָף, אָבֵל אֶסֶרוּ עַל יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר חֲמוּר, לְפִי שֶׁלֹּא הָיָה מִתֵּר לוֹ לְעוֹלָם, וּכְשֶׁאֶכְלוּ נִתְחַיֵּב קֶרֶבַן מְעִילָה. אָבֵל לַכֹּהֲנִים הָיָה לוֹ שְׁעַת הַכֶּשֶׁר קֹדֶם שֶׁהָיָה פְּגוּל אוֹ נוֹתֵר. וְאָמַר כִּי כְּשֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ אֵלּוּ הַשְּׁלֵשׁ חֲתִיכוֹת עִם חֲתִיכַת חֲלִין וְהוֹצִיאָם אַחַר כֶּךָ וְנִשְׂאָר שְׂאֵר הַבֶּשֶׂר, שֶׁהוּא אֶסֶר לְזָרִים וּמִתֵּר לַכֹּהֲנִים, אָף עַל פִּי שִׂישׁ בּוֹ הַנוֹתֵר וְהַפְּגוּל, כִּיּוֹן שֶׁאֵין אֶסֶרוּ עַל הַכֹּהֲנִים חֲמוּר הַרְבֵּה. וְרַבֵּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר כְּשֶׁם שֶׁמִּתֵּר לַכֹּהֲנִים כֶּךָ מִתֵּר לְזָרִים, כִּיּוֹן שֶׁהַפְּגוּל וְהַנוֹתֵר אֶסֶר עַל הַכֹּל : (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** קדשי קדשים אין אוכלין אותם אלא זכרי כהונה כמו שבאר הכתוב (ויקרא ז) כל זכר בכהנים יאכל אותה אבל נותר ופגול הוא אסור על הכהנים ועל ישראל ודינו שישרף אבל אסורו על ישראל יותר חמור לפי שלא היה מותר לישראל לעולם וכשאכלו ישראל נתחייב קרבן מעילה כמו שיתבאר במסכת כריתות אבל לכהנים היתה לו שעת הכושר קודם שהיה פגול או נותר ועוד יתבאר דיני הפיגול והנותר במסכת זבחים ואמר כי כשנתבשלו אלו השלשה חתיכות עם חתיכת חולין והוציאום אחר כן ונשאר שאר הבשר שהוא אסור לזרים מפני בשר הקדשים שנתבשל עמהם ומותר לכהנים אע"פ שיש בו הנותר והפגול כיון שאין אסורו על הכהנים חמור הרבה ור' שמעון אומר כשם שמותר לכהנים כך מותר לזרים כיון שהפגול והנותר אסור על הכל וזהו מה שאמר בכאן שמותר לכהנים בין טהורים בין טמאין לפי שהכל נטמא בנותר ובפגול כמו שיתבאר במקומו וכל זה כשהם החתיכות א' מס' והם מין במינו דליכא למיקם עליה או אם לא נתנו החתיכות טעם אם הן מין בשאינו מינו כאשר נתבאר במסכת חולין אבל כשהיו פחות מששים אז נתן הפגול והנותר טעם בשאר התבשיל אם היה מין בשאינו מינו או נתערבו החתיכות ואינן נכרות אע"פ שהוציאם אע"פ שהיתה אחד באלף דאיתיה לאיסורא בעיניה אין מחלוקת באחד מאלו השלשה פנים שהכל אסור בין לכהנים בין לזרים לפי שכל אלו עקרים עליהם הסיבוב ואין בהם מחלוקת ודע זה ואין הלכה כר' שמעון : (רמב"ם)



## פרק ב - משנה יז

בְּשֵׁר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים וּבְשֵׁר קִדְשִׁים קָלִים  
שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ עִם בְּשֵׁר הַתְּאֵוָה, אָסוּר לְטַמְּאֵם  
וּמִתֵּר לְטְהוּרִים :

**ר"ע מברטנורה** בְּשֵׁר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים. אָסוּר לְזָרִים, אֲפֹלוּ טְהוּרִים. בְּשֵׁר  
קִדְשִׁים קָלִים שָׂרִי לְזָרִים טְהוּרִים וְאָסוּר לְטַמְּאֵם : וּבְשֵׁלֵן עִם בְּשֵׁר  
תְּאֵוָה. בְּשֵׁר חֲלִין **{יט}** דְּשָׂרִי אֵף לְטַמְּאֵם, וַיֵּשׁ בּוֹ כְּדִי לְבַטֵּל כָּל אֶחָד  
בְּפָנָי עֲצָמוֹ, מִצְטָרְפִין לְאָסֵר לְטַמְּאֵם, אֲפֹלוּ לְרַבֵּי שְׂמֵעוֹן, דְּקִדְשֵׁי  
קִדְשִׁים וְקִדְשִׁים קָלִים שֵׁם אֶחָד לָהֶם כְּדִאֲמַרְיִנֵן לְעִיל גְּבִי תְרוּמָה וְחֻלָּה  
וּבְכוּרִים : וּמִתֵּר. לְזָרִים טְהוּרִים, אֲפֹלוּ לְרַבָּנּוּ, דְּקִדְשֵׁי קִדְשִׁים אִין בְּהֵם  
כְּדִי לְאָסֵר : (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט** **{יט}** וּמִתְנִיתִין לִישָׁנָא דְקָרָא נְקֻטִיָּה בְּפִרְשֵׁת רֵאָה [דְּבָרִים יב], כִּי  
תְאֵוָה נִפְשָׁדָה כּוֹי, וּבְבִשְׁר חֲלִין מִשְׁתַּעֵי קָרָא : (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** אִם הִיָּה בֶּשֶׁר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים הוּא זֶה שֶׁנִּתְבַּשַׁל עִם בֶּשֶׁר תְּאֵוָה אוֹכְלִין  
הַכֵּל טְהוּרֵי הַכֶּהֱנִים כְּמוֹ שְׁבֵאֲרָנוּ וְאִם יִהְיֶה בֶּשֶׁר קִדְשִׁים קָלִים שֶׁנִּתְבַּשַׁל עִם  
בֶּשֶׁר תְּאֵוָה אוֹכְלִין הַכֵּל טְהוּרֵי זָרִים וְלֹא נְחוּשׁ בְּזֵה הָעֵנִין וְדוּמָה לוֹ לֹאֲחָד  
מִשְׁשִׁים כִּיּוֹן שֶׁהַכֵּל מוֹתֵר וְאִין שֵׁם דְּבַר יֹאסֵר אֲכִילתוֹ : (רמב"ם)



---

ג

פרק

---



## פרק ג - משנה א

בְּגָד שֶׁצָבְעוּ בְּקִלְפֵי עֵרְלָה, יִדְלַק. נִתְעָרַב  
בְּאַחֲרִים, כֻּלָּם יִדְלָקוּ, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר.  
וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, יַעֲלֶה **(ב)** בְּאַחַד וּמֵאֲתָיִם:

**ר"ע מברטנורה** בְּגָד שֶׁצָבְעוּ בְּקִלְפֵי עֵרְלָה. כְּגוֹן קִלְפֵי אֶגוּזִים וְרִמּוֹנִים,  
דְּגַם הַקִּלְפִּים אֲסוּרִים בְּהִנָּאָה, כְּדִדְרָשֵׁינוּ [בְּרִכּוֹת לו: ] אֶת פְּרִיּוֹ, אֶת הַטָּפֶל  
לְפָרִיו: **יִדְלַק**. שֶׁאֲסוּר בְּהִנָּאָה, דְּכָתִיב (ויקרא יט) וְעֵרְלָתְךָ עֵרְלָתוֹ, שֶׁלֹּא  
יִהְיֶה וְלֹא יִצָּבַע **(א)** וְלֹא יִדְלִיק בּוֹ אֶת הַנֵּר: **כֻּלָּם יִדְלָקוּ**. רַבִּי מֵאִיר  
לְטַעֲמִיּהּ, דְּאָמַר לְקַמּוֹן אֶת שְׂדֵרְכּוֹ לְמִנּוֹת מְקֻדָּשׁ, וּבְגָד שֶׁצָבְעוּ שְׂדֵרְכּוֹ  
לְמִנּוֹת הוּא: **וְחֲכָמִים אוֹמְרִים יַעֲלֶה בְּאַחַד וּמֵאֲתָיִם**. לְטַעֲמִיּהוּ, דְּאָמַר  
לְקַמּוֹן בְּפִרְקִיו אִין מְקֻדָּשׁ אֶלָּא שֶׁשָּׂה דְּבָרִים בְּלִבְדָּ. וְהִלְכָה כְּחֲכָמִים: (ר"ע  
מברטנורה).

**עיקר תוי"ט** **(א)** גְּמָרָא. וְאִף עַל גַּב דְּאָמְרִינוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה אֵי צִטְרִידָא לְאִשְׁמַעֲיָנוּ  
שֶׁלֹּא יִצָּבַע, דְּסִלְקָא דְּעֵתְדָא אֲמִינָא דְּשָׂרֵי מְשׁוּם דְּחִזּוּתָא לָאוּ מִלְתָּא הִיא.  
וְשֶׁלֹּא יִדְלִיק כּוֹי, דְּסִלְקָא דְּעֵתְדָא אֲמִינָא דְּשָׂרֵי מְשׁוּם דְּמִכְלָה אוֹתוֹ. תּוֹסְפּוֹת  
פְּסָחִים דְּף כ"ה: **(ב)** **יַעֲלֶה כּוֹי**. כְּתִב הַר"מ, עֲנִינוּ שֶׁיַּעֲרְבוּ אוֹתוֹ הַבְּגָד  
בְּמֵאֲתָיִם וְיִהְיֶה הַכֹּל מִתֵּר. עַד כָּאן. וְלֹא לְכַתְּחִלָּה קֹאמֵר, דְּאִין מְבַטְלִין אֲסוּר  
לְכַתְּחִלָּה, אֶלָּא אִם נִתְעָרְבוּ. תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** כִּבְר בִּארְנוּ כִּי הֵעֵרְלָה אֲסוּרָה בִּהִנָּאָה וְאֲסוּר לְצַבּוֹעַ בָּהּ וְלֹא לַעֲשׂוֹת  
בָּהּ דְּבַר אַחֵר:

וַיַּעֲלֶה בְּאַחַד וּמֵאֲתָיִם עֲנִינוּ שֶׁיַּעֲרְבוּ אוֹתוֹ הַבְּגָד בְּמֵאֲתָיִם וְיִהְיֶה הַכֹּל מוֹתֵר  
כְּמוֹ שֶׁבִּארְנוּ בְּפִרְקֵי שֶׁלְפָנֵי זֶה וְהִלְכָה כְּחֲכָמִים: (רמב"ם)



## פרק ג - משנה ב

הצובע **[ג]** מלא הסיט בקלפי ערלה, וארגו  
בבגד, ואין ידוע איזה הוא, רבי מאיר אומר,  
ידלק הבגד. וחכמים אומרים, יעלה באחד  
ומאתים:

**ר"ע מברטנורה** מלא הסיט. הוא פדי הפסק שיש בין אמה לאצבע, כל  
מה שיוכל להרחיבו. והפסק שיש בין האגדל לאצבע כל מה שיוכל  
להרחיבו הוא הסיט כפול, לפי שהוא כפול ממה שיש בין אמה לאצבע.  
ומלא הסיט הוא שעור חשוב לאסור, הלכך כשארגו בבגד ואין ידוע  
איזה הוא, רבי מאיר אומר ידלקו, לטעמיה, וחכמים אומרים יעלו  
באחד ומאתים לטעמיהו, כפולגתא דלעיל: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט** **[ג]** הצובע. והשמיענו בהלכה הקודמת קלא לחכמים, אפלו  
בבגד שנצבע פלו יעלה. ובזו ההלכה השמיענו חמרא לרבי מאיר שאמר  
אפלו חוט אחד כו' ישרף פלו. הר"מ: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** הסיט (זו המלה) הוא שתות הזרת וראיתי בזו המלה פירושים הרבה  
וזכרתי מהם פחות שבשעורים לחומרא ונתחזק אצלי זה הפירוש מפני  
שהוא פירוש הקדמונים והקדמון הוא יותר חכם בלשון מן האחרון  
והשמיענו בהלכה הקודמת קולא לחכמים אפילו בבגד שנצבע כולו יעלה  
ובזו ההלכה השמיענו חומרא לר' מאיר שאמר אפילו חוט אחד כשנצבע  
בבגד ישרף כולו והלכה כחכמים: (רמב"ם)



---

## פרק ג - משנה ג

האורג מלא הסיט מצמר הבכור בבגד, ידלק **[ד]**  
הבגד. ומשער הנזיר ומפטר חמור בשק,  
ידלק השק. ובמקדשיו **[ו]**, מקדשיו כל שהו  
**[ז]**:

**ר"ע מברטנורה** **מצמר הבכור**. ואסור לגזז בכור, שצמר (דברים טו) ולא תגזז בכור צאנך. ובבכור בעל מום איני, ולהכי בעי מלא הסיט, דאלו בכור תם הרי הוא מקדשים, ותנן ובמקדשים מקדשים כל שהוא: **משער הנזיר**. ושערו אסור בהנאה שצמר (במדבר ו) קדוש יהיה גדל פצע, גדולו של פצע יהיה קדוש: **ומפטר חמור**. לאחר עריפה פלי עלמא מודו דאסור בהנאה, דגמרינן עריפה עריפה מעגלה ערופה (ה): **בשק**. גבי צמר תנא בגד וגבי שער תנא שק דהכי אורחיה: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט** **ד** **ידלק**. ולא נאמר בזו תעלה, לפי שלא נתן בהם הכתוב שיעור בשום פנים. הר"מ: (ה) דאלו מחיים שרי רבי שמעון בהנאה, בפרק קמא דבכורות. הר"ש: (ו) **ובמקדשיו**. פרוש על גבי המזבח. ומשום הכי שאני שער נזיר, אף על גב דכתב ביה קדוש. תוספות יום טוב: (ז) **מקדשיו כל שהוא**. בקדשים שיש להם פדיון, ומשום דדבר שיש לו מתירין אפלו באקף לא בטיל. הראב"ד. אבל קדשים שאין להם פדיון בעינן מלא הסיט. תוספות חדשים מהירושלמי: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** צמר הבכור צוה הש"י שלא לגזוז הבכור שנאמר (דברים טו) לא תגזז בכור צאנך ושער הנזיר צוה לשרפו שנאמר (במדבר ו) ולקח את שער ראש נזרו ונתן על האש ופטר חמור כשנערף יקבר וכל אלו מכלל איסורי הנאה כמו שנתבארו ראיותיהם בזולת זה המקום ושק נקרא הבגד הארוג מן השער ולא נאמר בזו תעלה לפי שלא נתן בהם הכתוב שיעור בשום פנים:

ואמרם ובמוקדשין כל שהן ענינו כי כשיהיה אותו הצמר צמר מוקדשים אפילו יהיה פחות מרוחב הסיט שחוזר אותו הבגד כולו קודש ואסור לו ליהנות בו עד שיפדנו כמו שיתבאר במקומו: (רמב"ם)



---

## פרק ג - משנה ד

תבשיל שבשלו בקלפי ערלה, ידלק. נתערב באחרים, יעלה באחד ומאתים:

ר"ע מברטנורה ד-ה ידלק. דיש שבח עצים בתבשיל, וכן בפת {ח} : יעלה באחד ומאתים. ובהא מודה רבי מאיר, דאין זה מעשרה דברים דחשיב רבי מאיר דמקדשים, כדמוכח בירושלמי : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ח} ובפרק ה' דעבודה זרה משנה ט' לענון עצי אשרה כתב הר"ב דמוקי לה הגמרא כשאבוקה כנגדו, ופרש רש"י כנגד הפת מבער עצים בפי התנור, וכתב הר"ן ונמצא נהנה מן האסור בשעה שהאסור בעין, נראה דהכא נמי דכנתה. תוספות יום טוב : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם זה מבואר לפי ששבח ערלה בתבשיל : (רמב"ם)



## פרק ג - משנה ה

תנור שהסיקוהו בקלפי ערלה ואפה בו את הפת, תדלק הפת. נתערבה באחרות, תעלה באחד ומאתים :

רמב"ם גם זה מבואר : (רמב"ם)



## פרק ג - משנה ו

מי שהיו לו חבילי תלתן של פלאי הכפרס, ידלקו. נתערבו באחרים, פלם ידלקו, דברי

# רבי מאיר. וחכמים אומרים, יעלו באחד ומאתים:

**ר"ע מברטנורה חבילי תלתן.** אין חבילה פחותה מעשרים וחמשה זירים: **נתערבו באחרים.** גרסינו, ולא גרסינו ואחרים באחרים. ואי גרסינו לה צריך לומר שנתערבו כל אותן אחרים באחרים, דלא הוי אלא חד ספקא, ואשמעינן אף על גב דאיכא תרי רבי, אסירי: **כלם ידלקו.** והא דלא אמרינן ימכרו כלן חוץ מדמי אסור שבהן, כדאמר רבי שמעון בן גמליאל בפרק [בתרא] דעבודה זרה גבי יין נסוד, משום דהכא חישנין בכולהו שפא יחזר העובד פוכבים וימכרנו לישראל, מה שאין כן ביין נסוד דליכא למיחש להכי **{ט}**: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט {ט}** אפליה פרקין מהדר לשנויי ונטר ליה עד הכא. תוספות יום טוב. וכן לשון הר"ש בכל הגי דמתניתין: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** פירוש כל זה מבואר והלכה כחכמים: (רמב"ם)



## פרק ג - משנה ז

שהיה רבי מאיר אומר, את שדרכו למנות, מקדש **{י}**. וחכמים אומרים, אינו מקדש אלא ששה דברים בלבד. ורבי עקיבא אומר, שבעה. ואלו הם, אגוזי פרך, רמוני בדן, וחביות סתומות, וחלפות תרדיו, וקלסי כרוב, ודלעת יונית. רבי עקיבא אומר, אף כפרות של בעל הבית. הראוי לערלה, ערלה **{יב}**. לכלאי הכרם **{יג}**, כלאי הכרם:

**ר"ע מברטנורה** **שְׁדַרְכוּ לְמִנּוֹת.** שְׂאִין אָדָם מוֹכְרוֹ אֶלָּא בְּמִנְיָן מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ: **פְּרָךְ וּבְדָן.** שְׁמוֹת מְקוֹמוֹת הֵן. וְאֲנִי שְׂמַעְתִּי אֶגּוֹזֵי פְּרָךְ, אֶגּוֹזִים שֶׁקְּלַפְתָּן רַכָּה וְנִפְרָכִין: **חֲלָפֵי תְרַדִּין.** עַלִּין מִצְלָעוֹת הַתְּרַדִּין **{יא}**: **קְלָסִי כְרוּב.** קְלָחִי כְרוּב שֶׁבְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם גְּדוֹלִים וְטוֹבִים: **שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת.** שֶׁהֵן גְּדוֹלִים, אֲבָל שֶׁל נְחֻתוֹם קִטְנִים הֵן: **הָרְאוּי לְעֵרְלָה.** כְּגוֹן אֶגּוֹזִים וְרִמּוֹנִים וְחֲבִיּוֹת סְתוּמוֹת: **וְהָרְאוּי לְכִלְאֵי הַפָּרָס.** כְּגוֹן חֲלָפֵי תְרַדִּין וְקְלָסִי כְרוּב וְדַלְעַת יוֹנִית. וְאִין הִלְכָה פְּרָבִי מְאִיר וְלֹא כְּרָבִי עֲקִיבָא: (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט** **{י}** **מְקַדֵּשׁ.** שְׁנַאֲמַר (דְּבָרִים כב) פֶּן תִּקְדָּשׁ הַמִּלְאָה, וְעִנְיָנו הַשְּׂרָפָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. הַר"מ: **{יא}** עַלִּין וְהַצְלָעוֹת שֶׁל תְּרַדִּין. לְשׁוֹן הָעֵרוּף: **{יב}** **הָרְאוּי לְעֵרְלָה עֵרְלָה.** כְּתַב הַר"שׁ, בִּירוּשָׁלַיִם דִּיק אֲמַאי לֹא תֵּנִי הָרְאוּי לְתֵרוּמָה, דְּתֵרוּמָה נְפִי כִּיּוֹן דְּחֲשִׁיבִי לֹא בְטָלִי בְּמֵאָה וְאַחַד, וּמִשְׁנֵי כֶּלֶן רְאוּיִין לְתֵרוּמָה, וְלֹא שִׁיךְ לְמִתְנִי הָאֵי לִישְׁנָא. וְעִין עוֹד בְּתוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **{יג}** **לְכִלְאֵי הַפָּרָס.** הַר"ב לֹא חֲשִׁיב לְחֲבִיּוֹת סְתוּמוֹת. אֲבָל הַר"מ חֲשִׁיב לְהוֹ. וְכֵן נִרְאָה. תוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** **את שדרכו למנות מקדש.** ענינו שלא נאמר יעלה באחד ומאתים אלא כשנתערבו מה שאין דרכו להמנות כגון שנתערבו חטים של כלאי הכרם בחטים של חולין או יין של ערלה ביין של חולין אבל מה שדרכו להמנות כגון חבילי תלתן אפילו נתערבה חבילה אחת באלף ישרף הכל וזהו ענין תקדש שנאמר (דברים כב) פן תקדש המלאה וענינו השרפה כמו שבארנו וחכ"א כי ששה דברים הם בלבד שנאמר בהם תקדש ולא תעלה באחד ומאתים והוסיף ר' עקיבא השביעי והוא ימנה אותן לקמן ואין הלי' כר"מ:

פרך ובדן שמות מקומות ידועות:

**וחולפות תרדין.** ר"ל מה שמחליפות וצומחות:

**וקולסי כרוב.** עיקר הכרוב ר"ל הגדל מהם:

**ודלעת יונית.** גם כן ידוע כי כל אלו הם אצלם ידועות ומנויות כל אחד ואחד בפני עצמו והיו מיוחדות בשבח על כל שאר הפירות והירקות שהיו מאותו המין ולפיכך לא היו נמכרים אלא בחשבון וכל אדם היה מקפיד עליהם וזולתם ממינם היו נמכרים באומד ולא היו נמכרים א' א' אלא הרבה ביחד:

הראוי לערלה ערלה והם אגוזי פרך רמוני בדן וחביות סתומות והראוי לכלאי הכרם הארבע הנשארות וחביות סתומות לפי שהערלה אינו נוהג אלא באילן בלבד \*ואין הלכה כר"ע: (רמב"ם)



## פרק ג - משנה ח

**כיצד** {ד} . נתפצעו האגוזים, נתפרדו הרמונים, נתפתחו החביות, נתחתכו הדלועים, נתפרסו הכפרות, יעלו באחד ומאתים :

**ר"ע מברטנורה** נתפצעו האגוזים. גרסינו, ולא גרסינו כיצד, וקא משמע לן מתניתין דדוקא שלמים לא בטילי, אבל לא שבורים ופצועים: **נתפרסו הכפרות**. האי סתמא כרבי עקיבא, דהלכתא כותיה {טו} : (ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט** {ד} **כיצד**. הכי גרס הר"מ, וכתב אמרם כיצד רוצה בו על איזה דרך? היו אלו מקדשות כל שהן, ואמר כי זה לא יהיה אלא כשיהיו שלמות כמות שהיו, אבל נתפצעו כו' : {טו} תימה דלעיל פסק דלא כרבי עקיבא. וכן כתב שם הר"מ. אבל פסק דהקא עקר, דהא מחלקת ואחר כך סתם היא, דהלכה כסתם. וכן פסק הרמב"ם בחבורו. תוספות יום טוב : (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם** **אמרם כיצד**. רוצה בו על איזה דרך יהיו אלו מקדשות כל שהן השיב ואמר כי זה לא יהיה אלא כשהיו שלמות כמות שהיו אבל נתפצעו או נתפתחו או נתגלו פי החביות הרי אלו יעלו באחד ומאתים ובאר הגמרא שזה הסתם הוא לר' עקיבא שהוא מונה ככרות של בעל הבית כמו שקדם : (רמב"ם)



## פרק ג - משנה ט

סִפְק עֶרְלָה, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אָסוּר, וּבְסוּרֵיָא  
מִתֵּר, וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ יוֹרְד וְלוֹקַח, וּבְלִבְד שְׁלֵא  
יִרְאֲנוּ לֹקֵט. כְּרָם נְטוּעַ {זט} יֵרֵק, וְיֵרֵק נִמְכָּר  
חוּצָה לוֹ, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אָסוּר, וּבְסוּרֵיָא מִתֵּר,  
וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ יוֹרְד וְלוֹקֵט, וּבְלִבְד שְׁלֵא יִלְקֹט  
בְּיַד. הֶחֱדָשׁ, אָסוּר מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מְקוֹם {יז}.  
וְהָעֶרְלָה, הֶלְכָה. וְהַפְּלְאִים, מִדְּבָרֵי סוּפְרִים :

**ר"ע מברטנורה סִפְק עֶרְלָה.** כְּגוֹן עוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׁיֵשׁ לוֹ נְטִיעוֹת שֶׁל עֶרְלָה  
בְּגִנְתּוֹ, וּבְיַדוֹ פְּרוֹת, וְאִין יָדוּעַ אִם מִשְׁל עֶרְלָה אִם מִשְׁל זְקֵנָה : בְּאֶרֶץ  
יִשְׂרָאֵל. דִּהוּי סִפְקָא דְאֹרִיתָא לְחִמְרָא : וּבְסוּרֵיָא מִתֵּר. דְּכַבּוּשׁ יַחִיד  
הוּא וְלֹא שְׁמִיָּה כְּבוּשׁ, וְהַחֲמִירוּ בּוֹ קֶצֶת : וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ יוֹרְד וְלוֹקַח.  
בְּתוֹךְ הַגְּנָה וְקוֹנָה מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים מֵאוֹתָם שְׁלֵקֵט כְּבָר, וּבְלִבְד שְׁלֵא  
יִרְאֲנוּ לֹקֵט : וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ יוֹרְד וְלוֹקֵט. הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים יוֹרְד וְלוֹקֵט  
בְּפָנֵי הַיִּשְׂרָאֵל וַיִּשְׂרָאֵל קוֹנָה מִמֶּנּוּ, וּבְלִבְד שְׁלֵא יִלְקֹט יִשְׂרָאֵל בְּיַד : בְּכָל  
מְקוֹם. וְאֶפְלוּ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, דְּכִתִּיב (ויקרא כד) וְלֶחֶם וְקִלְי וְכֶרֶמֶל לֹא  
תֹאכְלוּ וְגוֹי בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם : וְהָעֶרְלָה הֶלְכָה. לְמֹשֶׁה מְסִינֵי שְׁאָסוּר  
בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, וְאִף עַל פִּי כּוֹ סִפְקָה מִתֵּר, שְׁפָד נֶאֱמָרָה הֶלְכָה לְמֹשֶׁה  
בְּסִינֵי, שְׁיִהְיֶה סִפְקָה מִתֵּר בְּחוּצָה לְאֶרֶץ : וְהַפְּלְאִים מִדְּבָרֵי סוּפְרִים.  
דְּיֻקָּא כְּלָאֵי הַכְּרָם, כִּיּוֹן דְּבְאֶרֶץ חֲמִירֵי וְאִסוּרִים בְּהִנָּאָה מִן הַתּוֹרָה,  
בְּחוּצָה לְאֶרֶץ גְּזָרוּ בֵּה רַבָּנָן, אֲבָל כְּלָאֵי זְרַעִים דְּבְאֶרֶץ שְׁרוּ בְּהִנָּאָה,  
בְּחוּצָה לְאֶרֶץ לֹא גְזָרוּ בֵּה רַבָּנָן. וְהִרְכַּבְתָּ הָאֵילָן אֲסוּרָה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ  
מִן הַתּוֹרָה, דְּכִתִּיב (שם יט) בְּהִמְתָּדָה לֹא תִרְבִּיעַ כְּלָאִים שְׂדֵדָה לֹא תִזְרַע  
כְּלָאִים, מָה בְּהִמְתָּדָה בְּהִרְבַּעָה אִף שְׂדֵדָה בְּהִרְכַּבָּה, וּמָה בְּהִמְתָּדָה בֵּין בְּאֶרֶץ  
בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, אִף שְׂדֵדָה בְּהִרְכַּבָּה בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ {יח} :

(ר"ע מברטנורה).

**עיקר תוי"ט {זט} כְּרָם נְטוּעַ.** הֵכִי נִמִּי בְּסִפְק כְּלָאֵי כְּרָם וְהֵכִי מִיִּתִּי לֵה לְעִנְיָן  
סִפְק בְּסוּף פֶּרֶק קִמָּא דְקִדּוּשִׁין. דָּף ל"ח : {יז} אָסוּר מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מְקוֹם  
וּבִירוּשְׁלַמִּי קִמָּא דְמִתְנִיתִין כְּרַבִּי אֶלִיעֶזֶר דְּסוּף פֶּרֶק קִמָּא דְקִדּוּשִׁין.  
הַר"ש : {יח} גְּמָרָא סוּף פֶּרֶק קִמָּא דְקִדּוּשִׁין וּפְרַשׁ רַש"י דִּהָא חוֹבַת הַגּוּף  
הִיא : (עיקר תוי"ט).

**רמב"ם סִפְק הָעֶרְלָה.** בָּארוּ שֶׁהוּא כְּשִׂיחָה כְּרָם הָעֶרְלָה יָדוּעַ וְעֵנְבִים  
נִמְכָּרִים חוּצָה לוֹ וְלֹא נוֹדַע שֶׁהָעֵנְבִים מִזֶּה הַכְּרָם אוֹ מִזּוֹלָתוֹ.



ואמרם ובלבד שלא ילקט ביד ענינו שזה האוכל לא ילקוט הוא בעצמו  
ויאכל אבל ילקט לו זולתו :

והחדש אסור מן התורה בכל מקום לאמרו הש"י (ויקרא כג) ולחם וקלי וכרמל  
לא תאכלו ולא נתן זה תלוי בארץ אבל ערלה וכלאי הכרם אינן אסורים מן  
התורה אלא בארץ ישראל לפי שהן תלויות בארץ אמר הש"י בערלה (ויקרא  
יט) כי תבאו אל הארץ ונטעתם וערלתם ובכלאי הכרם אמר (דברים כב) לא  
תזרע כרמך כלאים וזה הכנוי שב על מה שיש לאדם בארץ ישראל ודומה  
לו אמרו בכתוב אחר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור וזהו נוהג בארץ  
ישראל אבל איסור הערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני והוא ענין  
אמרם הלכה ואיסור זריעת כלאי הכרם והוא שיזרע חטה ושעורה וחרצן  
במפולת יד בחוצה לארץ מדרבנן ומפני שהן אסורים בהנאה בא"י גזרו בהו  
רבנן בחוצה לארץ שלא יהיו זורעין אותם כמו שאמרנו וזהו ענין אמרם  
והכלאים מדברי סופרים אבל כלאי זרעים וזריעת התבואה וזולתם בכרם  
בלי הרחקת הריחוק הנזכר במסכת כלאים הוא מותר לכתחלה בחוצה  
לארץ אבל כלאי בהמה לוקין עליהם בחוצה לארץ מן התורה וכן הרכבת  
אילן היא מדאורייתא בין בארץ בין בחוצה לארץ ולוקין עליה בכל מקום  
ולוקין על כלאי זרעים בארץ ישראל מן התורה : (רמב"ם)

